

двом і більше особам, спричинення великої й особливо великої матеріальної шкоди тощо.

8. Кваліфікація викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем (ст. 262 КК)

Загальні питання кваліфікації викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем	Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства (ч. 1 ст. 262)
--	---

Предметом злочину є вогнепальна зброя (крім гладкоствольної мисливської), бойові припаси, вибухові речовини, вибухові пристрої чи радіоактивні матеріали. Для кваліфікації діяння за ст. 262 КК форма власності на ці предмети значення не має. Для кваліфікації злочинів, передбачених ст. 262–264 і 410 КК, слід мати на увазі, що основною характерною ознакою зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв і радіоактивних матеріалів є їх призначення – ураження живої цілі, знищення чи пошкодження навколишнього середовища. Вони можуть бути як саморобними, так і виготовленими у промисловий спосіб.

Вогнепальна зброя – це зброя, призначена для механічного ураження цілі на відстані снарядом, що одержує спрямований рух за рахунок енергії порохового або іншого заряду. До неї належать усі види бойової, спортивної та нарізної мисливської зброї, як серійно виготовленої, так і саморобної чи переробленої, для проведення пострілу з якої використовується сила тиску газів, що утворюється під час згорання вибухової речовини (пороху або інших спеціальних горючих сумішей). Пневматична зброя, сигнальні, стартові, будівельні, газові пістолети (револьвери), пристрої вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, ракетниці, а також вибухові пакети й інші імітаційно-піротехнічні й освітлювальні засоби, що не містять вибухових речовин і сумішей, не можуть бути віднесені до предмета злочинів, які кваліфікуються за ст. 262, 263 КК.

Бойові припаси – це патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів, артилерійські снаряди, бомби, міни, гранати, бойові

частини ракет і торпед та інші вироби в зібраному вигляді, споряджені вибуховою речовиною та призначені для стрільби з вогнепальної зброї чи для вчинення вибуху. Патрони та набої до гладкоствольної мисливської зброї, а також патрони, споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, не є предметом злочинів, передбачених ст. 262, 263 КК.

До **холодної зброї** належать предмети, які відповідають стандартним зразкам або історично виробленим типам зброї, чи інші предмети, що спричиняють колючий, колото-ріжучий, рубаючий, роздроблюючий або ударний ефект (багнет, стилет, ніж, кинджал, арбалет, нунчаку, кастет тощо), конструктивно призначені для ураження живої цілі за допомогою м'язової сили людини або дії механічного пристрою.

До **вибухових речовин** належать порох, динаміт, тротил, нітрогліцерин та інші хімічні речовини, їх сполуки або суміші, здатні вибухнути без доступу кисню. **Вибухові пристрої** – це саморобні чи виготовлені у промисловий спосіб вироби одноразового застосування, спеціально підготовлені та за певних обставин спроможні за допомогою використання хімічної, теплової, електричної енергії або фізичного впливу (вибуху, удару) створити уражальні фактори – спричинити смерть, тілесні ушкодження чи істотну матеріальну шкоду – шляхом вивільнення, розсіювання або впливу токсичних хімічних речовин, біологічних агентів, токсинів, радіації, радіоактивного матеріалу й інших подібних до них речовин.

Радіоактивні матеріали – це будь-які матеріали, які містять радіонукліди й для яких питома активність та сумарна активність вантажу перевищують межі, встановлені нормами, правилами й стандартами з ядерної та радіаційної безпеки.

З об'єктивної сторони злочин, передбачений ч. 1 ст. 262 КК, утворюють викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства. Викрадення, привласнення та вимагання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовою особою своїм службовим становищем кваліфікуються за ст. 262 КК незалежно від місця вилучення цих предметів. **Викрадення вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв, радіоактивних матеріалів** – протиправне таємне чи відкрите, в тому числі із застосуванням насильства, яке не є небезпечним для життя або здоров'я, чи з погрозою застосуванням такого

насильства, їх вилучення у юридичних або фізичних осіб незалежно від того, законно чи незаконно ті ними володіли.

Знам'янський міськрайонний суд Кіровоградської області встановив, що обвинувачений гр. Д. приблизно о 08 год. 00 хв., реалізуючи злочинний умисел, діючи умисно та цілеспрямовано, з корисливих спонукань, з метою власної наживи, проїхав легковим автомобілем до домоволодіння, розташованого по вул. Набережна, 8, с. Цибулеве Знам'янського району Кіровоградської області, де, відчинивши вхідну хвіртку, потрапив на територію вказаного домоволодіння. Перебуваючи на території двору цього домоволодіння, обвинувачений, відчинивши вхідні двері, проник до приміщення житлового будинку, звідки таємно, повторно, викрав гладкоствольну багатозарядну мисливську рушницю моделі «Neo 20» виробництва фірми «ATA ARMS», вартістю 8716 грн 80 к., револьвер моделі «440» виробництва фірми «Alfa», призначений для тренувальної стрільби патронами «Флобера», вартістю 1380 грн, золоту каблучку вагою 1,5 г., вартістю 1191 грн 75 к., золоту каблучку вагою 2 г., вартістю 1589 грн., золотий ланцюжок вагою 8 г., вартістю 6356 грн та грошові кошти в сумі 2000 грн, що належить гр. В., після цього гр. Д. з місця вчинення злочину зник, викраденим розпорядився на власний розсуд, чим спричинив гр. В. матеріальну шкоду на загальну суму 21233 грн 55 к.

Крім того, 18.09.2015, приблизно о 08 год. 00 хв., під час скоєння крадіжки майна гр. В. за вищевказаних обставин обвинувачений перебував у житловому будинку, розташованому по вул. Набережна, 8, с. Цибулеве Знам'янського району Кіровоградської області, де у нього раптово виник умисел на викрадення бойових припасів, а саме на крадіжку мисливських патронів центрального бою калібру 7,62x51 мм, які належать гр. В і перебувають металевому сейфі, розташованому в приміщенні кімнати житлового будинку вищевказаного домоволодіння.

Суд вважає вину обвинуваченого доведеною, а його дії – правильно кваліфікованими за ч. 3 ст. 185, ч.1 ст. 262 КК України за ознаками: таємне викрадення чужого майна (крадіжка), вчинене повторно, поєднане з проникненням у житло; викрадення бойових припасів.

Привласнення вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв чи радіоактивних матеріалів є таким в разі їх утримання, неповернення власнику особою, якій вони були довірені для зберігання, перевезення, пересилання, надані в зв'язку з виконанням службових обов'язків тощо або в якій опинились випадково чи якою були вилучені в іншої особи, котра володіла ними незаконно.

Кам'янець-Подільський міськрайонний суд встановив, що гр. К. у 2007 році в кар'єрі неподалік с. Шпиченці, Деражнянського району Хмельницької області, умисно, протиправно, таємно заволодів трьома відрізками вогнепроводного шнура «ОШП» (належить до засобів підризу) загальною вагою 730 г, приховавши їх у куцах та забрав приховані відрізки вогнепроводного шнура «ОШП», запалювальний заряд «33-1», підризник «МУВ-2» без запала та бездимний балістичний порох вагою 583 г.

Достовірно знаючи, що знайдені ним предмети є бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями, гр. К. незаконно привласнив вказані предмети, переніс їх до себе додому та сховав за місцем проживання.

Вимагання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв чи радіоактивних матеріалів полягає в висуванні особі, яка законно чи незаконно ними володіє або у віданні чи під охороною якої вони перебувають, вимоги про їх передання. За чч. 1, 2 ст. 262 КК кваліфікується вимагання зазначених предметів, поєднане з погрозою обмеженням прав і свобод або законних інтересів щодо особи чи її близьких родичів, пошкодженням чи знищенням їхнього майна, розголошенням відомостей, які вони бажають зберегти в таємниці.

Заволодіння вогнепальною зброєю (крім гладкоствольної мисливської), бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами шляхом шахрайства здійснюється за допомогою обману чи зловживання довірою. **Заволодіння вогнепальною зброєю (крім гладкоствольної мисливської), бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем** здійснюється внаслідок протиправного використання нею своїх владних повноважень.

Оскільки незаконне заволодіння вогнепальною зброєю (крім гладкоствольної мисливської), бойовими припасами, вибуховими речовинами чи вибуховими пристроями є самостійним складом злочину, подальші їх носіння, зберігання, передання, збут, виготовлення, переробка, ремонт або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування утворюють реальну сукупність злочинів, передбачених ст. 262 та ч. 1 ст. 263 або відповідними частинами ст. 263-1 КК.

Незаконне заволодіння радіоактивними матеріалами та подальше їх носіння, зберігання, використання тощо слід кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ч. 1 ст. 262 КК, і залежно від наслідків – ч. 1 чи ч. 2 ст. 265 КК.

Якщо викрадення вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв або радіоактивних матеріалів та їх незаконне носіння, зберігання, передача чи збут були здійснені для вчинення іншого злочину, такі дії мають кваліфікуватися за сукупністю злочинів, передбачених відповідною частиною ст. 262 і ч. 1 ст. 263 або ст. 265 КК, а також як готування чи замах до вчинення іншого злочину.

насильства, їх вилучення у юридичних або фізичних осіб незалежно від того, законно чи незаконно ті ними володіли.

Знам'янський міськрайонний суд Кіровоградської області встановив, що обвинувачений гр. Д. приблизно о 08 год. 00 хв., реалізуючи злочинний умисел, діючи умисно та цілеспрямовано, з корисливих спонукань, з метою власної наживи, проїхав легковим автомобілем до домоволодіння, розташованого по вул. Набережна, 8, с. Цибулеве Знам'янського району Кіровоградської області, де, відчинивши вхідну хвіртку, потрапив на територію вказаного домоволодіння. Перебуваючи на території двору цього домоволодіння, обвинувачений, відчинивши вхідні двері, проник до приміщення житлового будинку, звідки таємно, повторно, викрав гладкоствольну багатозарядну мисливську рушницю моделі «Нео 20» виробництва фірми «ATA ARMS», вартістю 8716 грн 80 к., револьвер моделі «440» виробництва фірми «Alfa», призначений для тренувальної стрільби патронами «Флобера», вартістю 1380 грн, золоту каблучку вагою 1,5 г., вартістю 1191 грн 75 к., золоту каблучку вагою 2 г., вартістю 1589 грн., золотий ланцюжок вагою 8 г., вартістю 6356 грн та грошові кошти в сумі 2000 грн, що належить гр. В., після цього гр. Д. з місця вчинення злочину зник, викраденим розпорядився на власний розсуд, чим спричинив гр. В. матеріальну шкоду на загальну суму 21233 грн 55 к.

Крім того, 18.09.2015, приблизно о 08 год. 00 хв., під час скоєння крадіжки майна гр. В. за вищевказаних обставин обвинувачений перебував у житловому будинку, розташованому по вул. Набережна, 8, с. Цибулеве Знам'янського району Кіровоградської області, де у нього раптово виник умисел на викрадення бойових припасів, а саме на крадіжку мисливських патронів центрального бою калібру 7,62x51 мм, які належать гр. В і перебувають металевому сейфі, розташованому в приміщенні кімнати житлового будинку вищевказаного домоволодіння. Суд вважає вину обвинуваченого доведеною, а його дії – правильно кваліфікованими за ч. 3 ст. 185, ч. 1 ст. 262 КК України за ознаками: таємне викрадення чужого майна (крадіжка), вчинене повторно, поєднане з проникненням у житло; викрадення бойових припасів.

Привласнення вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв чи радіоактивних матеріалів є таким в разі їх утримання, неповернення власнику особою, якій вони були довірені для зберігання, перевезення, пересилання, надані в зв'язку з виконанням службових обов'язків тощо або в якій опинились випадково чи якою були вилучені в іншої особи, котра володіла ними незаконно.

Кам'янець-Подільський міськрайонний суд встановив, що гр. К. у 2007 році в кар'єрі неподалік с. Шпиченці, Деражнянського району Хмельницької області, умисно, протиправно, таємно заволодів трьома відрізками вогнепроводного шнура «ОШП» (належить до засобів підриву) загальною вагою 730 г, приховавши їх у кущах та забрав приховані відрізки вогнепроводного шнура «ОШП», запалювальний заряд «33-1», підривник «МУВ-2» без запала та бездимний балістичний порох вагою 583 г.

Достовірно знаючи, що знайдені ним предмети є бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями, гр. К. незаконно привласнив вказані предмети, переніс їх до себе додому та сховав за місцем проживання.

Вимагання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв чи радіоактивних матеріалів полягає в висуванні особі, яка законно чи незаконно ними володіє або у віданні чи під охороною якої вони перебувають, вимоги про їх передання. За чч. 1, 2 ст. 262 КК кваліфікується вимагання зазначених предметів, поєднане з погрозою обмеженням прав і свобод або законних інтересів щодо особи чи її близьких родичів, пошкодженням чи знищенням їхнього майна, розголошенням відомостей, які вони бажають зберегти в таємниці.

Заволодіння вогнепальною зброєю (крім гладкоствольної мисливської), бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами шляхом шахрайства здійснюється за допомогою обману чи зловживання довірою. **Заволодіння вогнепальною зброєю (крім гладкоствольної мисливської), бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем** здійснюється внаслідок протиправного використання нею своїх владних повноважень.

Оскільки незаконне заволодіння вогнепальною зброєю (крім гладкоствольної мисливської), бойовими припасами, вибуховими речовинами чи вибуховими пристроями є самостійним складом злочину, подальші їх носіння, зберігання, передання, збут, виготовлення, переробка, ремонт або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування утворюють реальну сукупність злочинів, передбачених ст. 262 та ч. 1 ст. 263 або відповідними частинами ст. 263-1 КК.

Незаконне заволодіння радіоактивними матеріалами та подальше їх носіння, зберігання, використання тощо слід кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ч. 1 ст. 262 КК, і залежно від наслідків – ч. 1 чи ч. 2 ст. 265 КК.

Якщо викрадення вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв або радіоактивних матеріалів та їх незаконне носіння, зберігання, передача чи збут були здійснені для вчинення іншого злочину, такі дії мають кваліфікуватися за сукупністю злочинів, передбачених відповідною частиною ст. 262 і ч. 1 ст. 263 або ст. 265 КК, а також як готування чи замах до вчинення іншого злочину.

За сукупністю злочинів, передбачених ст. 257 і ст. 262 або ч. 1 ст. 263 КК, слід кваліфікувати незаконне заволодіння чи незаконне придбання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв або радіоактивних матеріалів, вчинені з метою організації банди чи використання цих предметів членами вже існуючої банди.

Особливості кваліфікації викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем за наявності кваліфікуючих ознак

Кваліфікуючими ознаками є такі:

- учинення злочину повторно;
- учинення злочину за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 262);
- учинення злочину організованою групою (ч. 3 ст. 262)

Повторним визнається викрадення, привласнення чи вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства, вчинені особою, яка раніше вчинила злочин, передбачений ст. 262 КК. Учинення злочину, передбаченого ст. 262 КК, визнається повторним незалежно від того, чи була особа засуджена за раніше вчинений нею такий злочин, а також була вона виконавцем чи іншим співучасником такого злочину. За ознакою повторності за ч. 2 ст. 262 КК необхідно кваліфікувати також передбачені ч. 1 ст. 262 КК дії, вчинені після розбійного нападу або вимагання, поєднаного з насильством.

Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем визнається вчиненим за попередньою змовою групою осіб, якщо його спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку злочину, домовилися про спільне його вчинення. Якщо злочин, передбачений ст. 262 КК, вчиняє особа, у діях якої стався ексцес виконавця, про що інші особи не знали, то кваліфікувати його за ч. 2 ст. 262 КК як вчинений групою осіб не можна. У цьому випадку дії особи у разі ексцесу виконавця додатково до спільного злочину кваліфікуються і за ч. 1 ст. 262 КК.

Жовтневий районний суд м. Дніпропетровська встановив, що 20.10.2015 о 05 год. 00 хв. гр. Л., перебуваючи біля будинку № 222 по вул. Мандриківській у м. Дніпропетровську, вступив у попередню злочинну змову з нестановленими особами, матеріали стосовно яких виділено в окреме провадження. У подальшому співучасники злочину, перебуваючи у вказаному місці та у вказаний час, маючи умисел, спрямований на викрадення вогнепальної зброї, скоєний за попередньою змовою групою осіб, розподілили між собою ролі таким чином, що один із співучасників злочину повинен був спостерігати за оточенням, щоб попередити співучасників, та залишити їх дії непоміченими для оточення,

а інший співучасник злочину разом з гр. Л. попрямував до автомобіля марки «Фольксваген Пассат», д.н. (...), в якому був мисливський нарізний карабін «Ерма-777» кал. 7,62 мм., (...), який співучасники злочину визначили об'єктом свого злочинного посягання. Далі гр. Л., діючи згідно з відведеною йому роллю, використовуючи заздалегідь підготовлене знаряддя вчинення злочину, а саме ножиці, притиснувши їх загостреними кінцями до скла з водійської сторони та натискаючи з усієї сили, видавив водійське скло, після чого правою рукою проник у салон вказаного автомобіля з метою відкрити багажник, в якому був мисливський нарізний карабін «Ерма-777». Другий співучасник злочину, підійшовши до пасажирського скла з водійської сторони, вчинив такі самі дії, та, видавивши скло автомобіля, проник до салону автомобіля та намагався відчинити багажне відділення. На дії співучасника злочину спрацювала сигналізація, після чого той, бажаючи залишити свої дії непоміченими та довести злочинний умисел до кінця, підійшов до капоту вказаного автомобіля та вимкнув акумулятор автомобіля. Після цього, проникнувши до салону та відкинувши задні сидіння, він почав тримати його, щоб забезпечити доступ до багажного відділення, а гр. Л., діючи згідно з відведеною йому роллю проник до салону автомобіля та через задні сидіння проник до багажного відділення, де знайшов мисливський нарізний карабін «Ерма-777» кал. 7,62 мм., (...). Отримавши вказаний карабін, співучасники злочину, доводячи свій злочинний умисел до кінця, з місця скоєння злочину зникли та розпорядились викраденим майном на власний розсуд.

Указаними діями обвинувачений гр. Л. вчинив злочин, передбачений ч. 2 ст. 262 КК України, а саме викрадення вогнепальної зброї, вчинене за попередньою змовою групою осіб.

За ч. 3 ст. 262 КК кваліфікується вимагання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або радіоактивних матеріалів, **поєднане з насильством, небезпечним для життя та здоров'я**. Під насильством, небезпечним для життя або здоров'я, визнається таке насильство, що спричинило заподіяння тяжких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень потерпілому, а також заподіяння легких тілесних ушкоджень, що викликало короточасний розлад здоров'я або незначну стійку втрату загальної працездатності.

Вимагання вважається **закінченим з моменту** висунення вимоги, поєднаної з відповідними погрозою чи насильством. Вимагання вибухових пристроїв, поєднане з насильством, небезпечним для життя та здоров'я, слід кваліфікувати за ст. 189 КК.

Розбій з метою викрадення вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або радіоактивних матеріалів – це напад, що вчиняється із зазначеною метою. Цей злочин вважається **закінченим з моменту** вчинення нападу, поєднаного з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування як

такого насильства. Розбій з метою викрадення вибухових пристроїв, поєднаний з насильством, небезпечним для життя та здоров'я, слід кваліфікувати за ст. 187 КК.

9. Кваліфікація незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК)

Загальні питання кваліфікації незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ч. 1 ст. 263)	Носіння, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу (ч. 1 ст. 263)
---	--

Незаконне носіння холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв є умисними, вчиненими без передбаченого законом дозволу діями з їх переміщення, транспортування особою безпосередньо при собі (в руках, одязі, сумці, спеціальному футлярі, транспортному засобі тощо).

У разі, якщо для вирішення питання про те, чи є відповідні предмети зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями або радіоактивними матеріалами, а також для визначення їх придатності для використання за цільовим призначенням, потрібні спеціальні знання, у справі слід призначати експертизу з проведенням її у відповідних експертних установах. Для з'ясування лише придатності предмета для використання за цільовим призначенням достатньо участі спеціаліста.

Як впливає з представлених і досліджених Хмельницьким міськрайонним судом Хмельницької області доказів, обвинувачення гр. Я. ґрунтувалось на показаннях останнього про викрадення пістолета марки «Форт 12 РМ» (калібру 9 мм.) у м. Вінниця в жовтні 2015 року, носінні та зберіганні такого пістолета при собі, який він 02.11.2015 залишив на місці пригоди в м. Хмельницькому, під час боротьби з потерпілим гр. К., а крім того, відомостями з протоколу огляду місця події від 02.11.2015 та показаннями потерпілого, які підтверджують зазначені свідчення обвинуваченого, а також висновком експерта № 166-Б від 15.12.2015, де зазначено, що поданий на експертизу предмет є короткоствольною вогнепальною зброєю – гладкоствольним самозарядним пістолетом «Форт 12РМ» (калібру 9 мм Р.А.) виробництва НВО «Форт» м. Вінниця, призначений для стрільби патронами не смертельної дії, спорядженими гумовими або аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами. Представлені на експертизу два предмети, схожі на набой, боєприпасами не визнаються, є пістолетними набоями не смертельної дії 9 мм Р.А., з яких один набій

з маркуванням (...) виробництва ТОВ «Сова Збройова» м. Миколаїв, один набій з маркуваннями (...). Однак наведені докази, на думку суду, не доводять наявності у діяч гр. Я. складу інкримінованого йому злочину за ч. 1 ст. 263 КК України з таких підстав.

Як роз'яснив ПВСУ у своїй постанові від 26.04.2002 № 3 «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами, під час вирішення питання, чи є незаконними носіння, зберігання, придбання, виготовлення, ремонт чи передача або збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), а також носіння, виготовлення, ремонт або збут холодної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв, судам необхідно керуватися Положенням про дозвільну систему (затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 12.10.1992 № 576 з наступними змінами), Інструкцією про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної й холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів (затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21.08.1998 № 622, зі змінами, внесеними наказом від 13.04.1999 № 292, та іншими нормативними актами).

При цьому слід мати на увазі, що головною характерною ознакою зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв та радіоактивних матеріалів є їх призначення – ураження живої цілі, знищення чи пошкодження навколишнього середовища. Вони можуть бути як саморобними, так і виготовленими у промисловий спосіб.

Відповідно до названої Інструкції й інших нормативних актів до вогнепальної зброї, яка є предметом злочинів, передбачених статтями 262–264, 410 КК, належать усі види бойової, спортивної та нарізної мисливської зброї, як серійно виготовленої, так і саморобної чи переробленої, для здійснення пострілу з якої використовується сила тиску газів, що утворюється під час згорання вибухової речовини (пороху або інших спеціальних горючих сумішей).

Пневматична зброя, сигнальні, стартові, будівельні, газові пістолети (револьвери), пристрої вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, ракетниці, а також вибухові пакети й інші імітаційно-піротехнічні та освітлювальні засоби, що не мають вибухових речовин і сумішей, не можуть бути віднесені до предмета злочинів, відповідальність за які настає за ст. 262, 263 КК України.

Незаконним придбанням вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв слід вважати умисні дії, пов'язані з їх набуттям (за винятком викрадення, привласнення, вимагання або заволодіння шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем) всупереч передбаченому законом порядку – у результаті купівлі, обміну, привласнення знайденого, одержання як подарунка, на відшкодування боргу тощо.

Обвинувачений гр. Н. свою винуватість у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК України заперечував, посилаючись на те, що пістолет «Форт 12РМ», калібру 9 мм, який він дійсно викрав, носив і зберігав при собі без передбаченого законом дозволу з метою самозахисту, не є вогнепальною зброєю, а належить до травматичної зброї.

Допитаний у судовому засіданні експерт-баліст гр. А. повністю підтвердив свій висновок № 166-Б від 15.12.2015 та роз'яснив, що вказаний пістолет «Форт 12РМ» калібру 9 мм до жодного з видів бойової, спортивної чи нарізної мисливської зброї, як серійно виготовленої, так і саморобної чи переробленої, не належить, а є травматичною зброєю з вогнепальним принципом метання снарядів несмертельної дії. Крім видалення маркувань, будь-яких конструктивних змін у такий пістолет не вносилося. Здійснити постріл бойовими патронами з такого пістолета за його конструктивними особливостями неможливо.

За таких обставин, ураховуючи вищевикладене, на думку суду, лишилось не доведеним те, що пістолет «Форт 12РМ» калібру 9 мм, який обвинувачений викрав, після чого незаконно носив і зберігав при собі, не відповідає ознакам спеціального предмета злочину за ч. 1 ст. 263 КК України, як-то – вогнепальна зброя, у зв'язку з чим гр. Н. підлягає виправданню за таким обвинуваченням з вищенаведених підстав.

Незаконне зберігання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв – це умисні дії, які полягають у володінні (незалежно від тривалості в часі) без відповідного дозволу або із простроченням його дії будь-яким із зазначених предметів, що перебувають не при особі, а в обраному нею місці (у приміщеннях, схованках, а також в інших місцях), що забезпечує їх схоронність.

Незаконним придбанням вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв слід вважати умисні дії, пов'язані з їх набуттям (за винятком викрадення, привласнення, вимагання або заволодіння шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем) усупереч передбаченому законом порядку – внаслідок купівлі, обміну, привласнення знайденого, одержання як подарунка, на відшкодування боргу тощо, а також незаконне тимчасове заволодіння зброєю із злочинною або іншою метою, коли в діях винного не встановлено ознак його викрадення.

Незаконна передача вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв – це фактичне надання цих предметів іншій особі у володіння, для тимчасового зберігання чи використання за цільовим призначенням без передбаченого законом дозволу.

Незаконний збут холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв полягає в умисній передачі їх іншій особі поза встановленим порядком, унаслідок «укладення» якої-небудь протиправної угоди (оплатної або безоплатної), тобто продажу, дарування, обміну, сплати боргу тощо.

Загальні питання кваліфікації незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ч. 2 ст. 263)	Носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу (ч. 2 ст. 262)
---	---

Під **незаконним носінням кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї** слід розуміти перебування їх в одязі або безпосередньо на тілі обвинувачуваного, а так само перенесення їх в сумці, портфелі та інших подібних до предметів. При цьому для кваліфікації не має значення, кому належить вказана холодна зброя, що носить, – винній або іншій особі. Перебування холодної зброї в транспортному засобі слід кваліфікувати як носіння залежно від конкретних обставин справи.

Незаконне виготовлення холодної зброї – це умисні, вчинені без передбаченого законом дозволу дії по її створенню чи переробленню, внаслідок чого вона набуває відповідних характерних властивостей. **Ремонт холодної зброї** – це таке відновлення характерних їй властивостей шляхом заміни або реставрації зношених чи непридатних з інших причин частин, механізмів, усунення дефектів, поломки чи пошкодження, налагодження нормального функціонування різних частин і механізмів, внаслідок якого ці предмети стають придатними для використання за цільовим призначенням. **Збут холодної зброї** – це її фактичне передання іншій особі на безоплатній чи платній основі шляхом дарування, обміну, продажу тощо.

Частина 2 ст. 262 КК не встановлює покарання за зберігання холодної зброї (зберігання вдома ножа, що належить до холодної зброї, – не тягне за собою покарання). Діяння кваліфікується за ст. 262 КК лише за **незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами або вибуховими пристроями**, тому для вирішення питання про законність чи незаконність дій, пов'язаних з поводженням зі зброєю, слід звертатися до відповідних нормативно-правових актів, якими є «Положення про дозвільну систему»,

затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 12.10.1992 № 576, «Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної й холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів», затверджена наказом МВС України від 21.08.1998 № 622.

10. Кваліфікація незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв (ст. 263-1 КК)

<p>Загальні питання кваліфікації незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв</p>	<p><i>Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв (ч. 1 ст. 263-1)</i></p>
--	--

Об'єктивна сторона злочину виражається в незаконному виготовленні, переробці чи ремонті вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконному видаленні чи зміні її маркування, або незаконному виготовленні бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. Місце, час і спосіб виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, видалення чи зміни її маркування на кваліфікацію вчиненого не впливають.

Під **незаконним виготовленням вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв** треба розуміти умисні, вчинені без передбаченого законом дозволу дії по їх створенню чи переробленню, внаслідок чого вони набувають відповідних характерних властивостей. Такими діями, зокрема, є виготовлення вибухових речовин, вибухових пристроїв чи боєприпасів з використанням будь-яких компонентів, які самі по собі не є вибуховою, але внаслідок цих дій набувають здатності до вибуху, тощо.

Маневицький районний суд Волинської області встановив, що обвинувачений у квітні 2013 року, знайшовши поблизу с. Чорниж Маневицького району Волинської області на смітнику металеву трубку, з метою виготовлення вогнепальної зброї заніс її до себе додому, де

в подальшому за допомогою молотка приплюснув її задньо-торцеву частину та на відстані 42 мм від заднього торцевого кінця трубки просвердлив в одній з її стінок наскрізний затравочний отвір округлої форми діаметром до 1 мм, таким чином виготовивши ствол для вогнепальної зброї. Після цього обвинувачений виготовив дерев'яне ложе, що складається з розширеного ців'я та рукоятки, до якого за допомогою ізолюючої стрічки чорного і синього кольорів та металевої пластини прикріпив виготовлений з металевої трубки ствол. Цей саморобний пристрій без передбаченого законом дозволу обвинувачений незаконно зберігав за місцем проживання, а також декілька разів носив із собою здійснювати з нього постріли, споряджаючи пристрій пороховим зарядом. 22.08.2014 вказаний саморобний пристрій було виявлено та вилучено за місцем проживання обвинуваченого працівниками Маневицького РВ УМВС України у Волинській області в під час проведення огляду місця події. (...).

Суд вважає, що з обвинувачення підлягає виключенню виготовлення обвинуваченим вогнепальної зброї, оскільки об'єктивна сторона ч. 1 ст. 263 КК України, що йому інкримінується, полягає лише у носінні, зберіганні, придбанні, передачі чи збуті вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу. Відповідальність за незаконне виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікацію, незаконне видалення чи зміну її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв передбачається ч. 1 ст. 263-1 КК України, яка не інкримінується обвинуваченому. Обвинувачення за ч. 1 ст. 263-1 КК України йому не висувалось.

Ремонт вогнепальної зброї – це таке відновлення її характерних властивостей шляхом заміни або реставрації зношених чи непридатних з інших причин частин і механізмів, усунення дефектів, поломок чи пошкоджень, налагодження нормального функціонування різних частин і механізмів, внаслідок якого ці предмети стають придатними до використання за цільовим призначенням.

Перероблення предмету вважаються дії, внаслідок яких він набуває властивості зброї, зокрема перероблення ракетниці, стартowego, будівельного чи газового пістолета, інших пристроїв, пристосованих для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, у зброю, придатну до стрільби, або мисливської (у тому числі гладкоствольної) рушниці – в обріз.

Фальсифікація вогнепальної зброї, видалення чи зміна її маркування – це будь-які умисні дії, що призводять до зміни знаків маркування зброї або їх повне чи часткове знищення з метою унеможливлення зчитування справжнього маркування. До ст. 263-1 КК внесено зміни у зв'язку з приєднанням України до Протоколу проти

незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боеприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. Частиною 1 ст. 8 цього Протоколу встановлено, що для мети ідентифікації та відстеження вогнепальної зброї Держави-учасниці:

а) у процесі виготовлення кожної одиниці вогнепальної зброї або вимагають нанесення унікального маркування, яке вказує на найменування виготовлювача, країну або місце виготовлення та серійний номер, або зберігають будь-яке інше альтернативне унікальне зручне у використанні маркування, яке складається з простих геометричних символів у сполученні із цифровим та/або буквено-цифровим кодовим позначенням та дозволяє державам-учасникам швидко визначити країну виготовлення;

б) вимагають наявності належного простого маркування на кожній одиниці імпортованої вогнепальної зброї, яке дозволяє визначити країну імпорту та, якщо це можливо, рік імпорту та яке дає компетентним органам цієї країни можливість відстежувати цю вогнепальну зброю, а також наявності унікального маркування, якщо ця вогнепальна зброя не має такого маркування; вимоги, встановлені в цьому підпункті, не застосовуються до тимчасового імпорту вогнепальної зброї для законних цілей, які піддаються перевірці;

в) забезпечують під час передавання вогнепальної зброї з державних запасів для постійного використання для цивільних цілей наявність належного унікального маркування, яке дозволяє всім державам-учасникам визначити країну, яка її передає.

Кваліфікуючі й особливо кваліфікуючі ознаки діяння, передбаченого ч. 1 ст. 263-1 КК, є аналогічними таким ознакам діяння, передбаченого ч. 1 і 2 ст. 262 КК.

11. Кваліфікація порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки (ст. 270 КК)

Загальні питання кваліфікації порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки	Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, якщо воно спричинило виникнення пожежі, якою заподіяно шкоду здоров'ю людей або майнову шкоду у великому розмірі (ч. 1 ст. 270)
--	---

З об'єктивної сторони розглядуваний злочин полягає в порушенні одного або декількох правил, що складають систему положень, якими встановлюються обов'язкові для виконання вимоги пожежної безпеки відповідно до Кодексу цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI та інших нормативних актів України.

Правила пожежної безпеки в Україні, затверджені наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417, встановлюють загальні вимоги з пожежної безпеки до будівель, споруд різного призначення та прилеглих до них територій, іншого нерухомого майна, обладнання, устаткування, що експлуатуються, будівельних майданчиків, а також під час проведення робіт з будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту, технічного переоснащення будівель та споруд. Вимоги цих Правил не поширюються на підземні споруди промислового призначення, метрополітени (крім об'єктів комерційного, торговельного та соціально-побутового призначення), тунелі, об'єкти виробництва, зберігання та утилізації вибухових і радіоактивних речовин і засобів підривань, морські та річкові споруди, що знаходяться на плаву, нафто-, газо-, продуктопроводи та лісові масиви. Ці Правила є обов'язковими для виконання суб'єктами господарювання, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.

Відповідні правила, що встановлюють законодавчі вимоги до пожежної безпеки, передбачаються у вищевказаному Кодексі цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI, нормативних актах МВС України й інших міністерств і відомств (наприклад, Правила пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 15.08.2016 № 974, Правил пожежної безпеки на ринках України, що затверджені наказом Міністерства внутрішніх справ України від 06.06.2017 № 470).

Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки можуть полягати як у діях, так і в бездіяльності (невиконання, неналежне виконання або ухилення від виконання). Кваліфікується діяння як порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, якщо воно спричинило виникнення пожежі, якою через необережність заподіяно шкоду здоров'ю людей або майнову шкоду у великому розмірі. Відповідно до п. 32 ч. 1 ст. 2 Кодексу цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI **пожежа** – неконтрольований процес знищення або пошкодження вогнем майна, під час якого виникають чинники, небезпечні для істот і навколишнього природного середовища. **Шкода здоров'ю людей** – це заподіяння внаслідок пожежі хоча б одній особі опіків, травм, які оцінюються як середньої тяжкості тілесні ушкодження, а також заподіяння одній чи декільком легкою тілесного ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або короточасну втрату працездатності. Відповідно до примітки до ст. 270 КК **майнова шкода** вважається заподіяною у **великих розмірах**, якщо прями збитки становлять суму,

яка в триста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Куп'янський міськрайонний суд Харківської області встановив, що 10.02.2012, близько 11 год. 10 хв. у ванній кімнаті квартири (...), де перебував залишений гр. Б. на зберігання газовий балон, в результаті об'ємного розширення скрапленої газової суміші за рахунок переповнення та підвищення температури внаслідок дії внутрішнього тиску, що перевищив за своєю величиною межу міцності матеріалу балону, сталося руйнування корпусу зазначеного балону, що призвело до витоку з нього газової речовини. У результаті такого витоку газу під час аварійної розгерметизації газового балону, занесеного гр. Б. у приміщення квартири (...), сформувалася газоповітряна суміш, яка зайнялася під впливом «вогняної кулі», утвореної в результаті розпаду газодинамічного розриву, або іскри від розряду статичної електрики. Унаслідок зазначеного стався дефлаграційний вибух (пожежа) в приміщенні квартири (...).

Згідно з висновками судової комплексної металознавчої, трасологічної та пожежно-технічної експертизи від 31.05.2012 № 2500/2501/2517 технічною причиною дефлаграційного вибуху (пожежі) є займання газоповітряної суміші, яка утворилася внаслідок витоку газової речовини з газового балону під впливом «вогняної кулі», утвореної в результаті розпаду газодинамічного розриву, або іскри від розряду статичної електрики. Виток газу з балону стався внаслідок руйнування (пошкодження) балона в результаті об'ємного розширення скрапленої газової суміші за рахунок підвищення температури.

Вказані дії гр. Б. спричинили виникнення пожежі (дефлаграційного вибуху), внаслідок чого громадянину гр. Ю. заподіяно тілесні ушкодження у вигляді опіків обличчя, кистей рук I-II ступенів, які згідно висновку судово-медичної експертизи № 286-КП/13 від 07.06.2013 за ступенем тяжкості належать до легких тілесних ушкоджень, а також майнову шкоду мешканцям житлового будинку (...) на загальну суму згідно з висновком комплексної судово-товарознавчої та будівельно-технічної експертизи від 12.11.2012 № 4401/4344 259327 грн 25 к та цеху телекомунікаційних послуг № 3 Харківської філії ПАТ «Укртелеком» на суму 1141 грн 72 к, а всього на загальну суму 260468 грн 97 к, що в триста й більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян та становить великий розмір.

Дії гр. Б. правильно кваліфіковано за ч. 1 ст. 270 КК України.

Особливості кваліфікації порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки за наявності кваліфікуючих ознак	Кваліфікуючими ознаками є такі: <ul style="list-style-type: none">• порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, якщо воно спричинило загибель людей;• порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, якщо воно спричинило майнову шкоду в особливо великому розмірі;• порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, якщо воно спричинило інші тяжкі наслідки (ч. 2 ст. 270)
---	---

Загибель людей означає заподіяння смерті хоча б одній особі.

Косівський районний суд Івано-Франківської області встановив, що обвинувачений, перебуваючи в будинку за місцем свого постійного проживання, розміщеному в присілку Карапки села Голови Верховинського району Івано-Франківської області, будучи в стані алкогольного сп'яніння, почав розпалювати пічку, в процесі чого всупереч вимогам Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністра внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417, а саме п. 2.13, згідно з вимогами якого під час експлуатації пічного опалення не допускається застосовувати для розпалювання печей легкозаймисті та горючі речовини, та п. 2.18, за яким передбачено, що забороняється зберігати у житлових, громадських, адміністративних, побутових приміщеннях легкозаймисті та горючі речовини а також використовувати тару з-під них, використав для полегшення розпалювання невістановлену легкозаймисту речовину – бензин, у результаті необережного поводження з якою в будинку виникла пожежа.

Унаслідок пожежі житловий будинок було повністю знищено вогнем, а падчерка, тобто дочка співмешканки обвинуваченого, інвалід дитинства за діагнозом «дитячий церебральний параліч», яка на момент виникнення пожежі перебувала в приміщенні будинку, отримала термічні опіки близько 100% площі тіла, в результаті яких загинула на місці пожежі.

(...). У зв'язку з цим суд, розглядаючи справу в межах висунутого обвинувачення, вважає правильною кваліфікацією дій обвинуваченого за ч. 2 ст. 270 КК України, оскільки він порушив встановлені законодавством вимоги пожежної безпеки, що спричинило виникнення пожежі, яка призвела до загибелі людини.

Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, якщо воно спричинило майнову шкоду в особливо великому розмірі вважається таким якщо прямі збитки становлять суму, яка в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, якщо воно спричинило інші тяжкі наслідки, означає заподіяння хоча б одній особі тяжких тілесних ушкоджень або середньої тяжкості тілесних ушкоджень кільком особам, залишення людей без житла або засобів до існування, тривалі припинення або дезорганізація роботи підприємства, установи чи організації тощо.

Перелік питань для самоконтролю

1. За якими ознаками визначається злочинна організація?
2. Чим злочинна організація відрізняється від злочинної групи?

3. Який зміст вкладає законодавець в поняття «сприяння учасникам злочинних організацій» та «укриття злочинної діяльності учасників злочинних організацій»?
4. Розкрийте зміст ознак банди.
5. Які дії складають терористичний акт?
6. За якими ознаками вирізняються воєнізовані формування від не передбачених законом збройних формувань?
7. Що означає участь у діяльності воєнізованих і не передбачених законом збройних формувань?
8. Як кваліфікується зберігання кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу?
9. У чому полягає незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв?
10. Як вираховується шкоди в разі порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки?

Список рекомендованої літератури

1. Вознюк А. А. Мета створення терористичної групи та організації / А. А. Вознюк // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2013. – № 2. – С. 134–142.
2. Данилевський А. О. Кримінальна відповідальність за матеріальне, організаційне чи інше сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.002.08 / Данилевський Андрій Олександрович. – Київ, 2009. – 200 с.
3. Дударець Р. М. Сутність та ознаки створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань в контексті криміналістичної методики їх розслідування / Р. М. Дударець // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2016. – № 4 (101). – С. 189–197.
4. Емельянов В. П. Уголовно-правовое противодействие терроризму : монография / В. П. Емельянов, М. Н. Иманлы, И. Н. Рыжов. – Харьков : Право, 2014. – 88 с.
5. Емельянов В. П. Терроризм и преступления с признаками терроризирования: уголовно-правовое исследование / В. П. Емельянов. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2002. – 291 с.
6. Емельянов В. П. Злочини терористичної спрямованості / В. П. Емельянов. – Харків : Рубікон, 1997. – 160 с.
7. Емельянов В. П. Терористичні злочини: кримінально-правова характеристика та питання вдосконалення антитерористичного законодавства : монографія / В. П. Емельянов, Л. В. Новикова, М. В. Семикін ; за заг. ред. В. П. Емельянова. – Харків : Кроссроуд, 2007. – 216 с.
8. Емельянов В. П. Терористичний акт: загальне поняття, відмежування від суміжних злочинів та шляхи вдосконалення складу злочину / В. П. Емельянов // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2015. – № 1 (4). – С. 233–244.

9. Ігнатів Р. М. Аналіз судової практики у справах про злочини, вчинені організованими групами або злочинними організаціями (частини 3, 4 статті 28 Кримінального кодексу України), створення злочинної організації або сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності (статті 255, 256 Кримінального кодексу України) / Р. М. Ігнатів, М. М. Богацька // Судова апеляція. – 2016. – № 1. – С. 99–119.
10. Ковальчук В. П. Кримінально-правові засоби протидії створенню злочинної організації : монографія / В. П. Ковальчук. – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – 224 с.
11. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : прийм. резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листоп. 2000 р. ; ратиф. законом України від 4 лют. 2004 р. № 1433-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789.
12. Лисенко А. М. Поняття злочинів терористичної спрямованості та їх порівняльна характеристика із суміжними поняттями / А. М. Лисенко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2011. – № 1 (52). – С. 111–118.
13. Примаченко В. Ф. Кваліфікуючі ознаки як засіб диференціації кримінальної відповідальності за терористичні злочини: якість та достатність / В. Ф. Примаченко // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2015. – № 3 (11). – С. 80–89.
14. Проблеми систематизації та комплексного розвитку антитерористичного законодавства України : монографія / за заг. ред. В. С. Зеленецького та В. Я. Настюка. – Харків : Право, 2008. – 96 с.
15. Про боротьбу з тероризмом : закон України від 20 берез. 2003 р. № 638-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15>.
16. Про внесення зміни до статті 263-1 Кримінального кодексу України у зв'язку з приєднанням України до Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : закон України від 14 трав. 2013 р. № 228-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-18>.
17. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями : постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 груд. 2005 р. № 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>.
18. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами : постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квіт. 2002 р. № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02>.
19. Протокол проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : від 31 трав. 2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_792.

20. Семикін М. В. Створення терористичної групи чи терористичної організації: кримінально-правове дослідження / М. В. Семикін ; за ред. В. П. Ємельянова. – Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2003. – 145 с.
21. Хилюк С. В. Кваліфікація заздалегідь не обіцяного сприяння учасникам злочинних організацій / С. В. Хилюк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 1. – С. 20–28.
22. Юртаєва К. В. Актуальні проблеми кримінально-правової протидії тероризму в Україні / К. В. Юртаєва // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2015. – № 1. – С. 200–211.
23. Юртаєва К. В. Кримінальна відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності: проблемні питання теорії та практики / К. В. Юртаєва // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2014. – № 8. – С. 63–74.
24. Яценко О. Г. Сучасний цивілізаційний підхід до розуміння сутності тероризму і відмежування його від терору і диверсій / О. Г. Яценко // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. – 2010. – № 1, т. 1. – С. 105–111.

ТЕМА 9

Кваліфікація злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту

1. Кваліфікація порушення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту (ст. 276 КК).
2. Кваліфікація порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК).
3. Кваліфікація випуску в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації (ст. 287 КК).
4. Кваліфікація незаконного заволодіння транспортним засобом (ст. 289 КК).
5. Кваліфікація порушення чинних на транспорті правил (ст. 291 КК).

1. Кваліфікація порушення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту (ст. 276 КК)

<p>Загальні питання кваліфікації</p>	<p><i>Порушення працівником залізничного, водного або повітряного транспорту правил безпеки руху або експлуатації транспорту, а також недоброякісний ремонт транспортних засобів, колій, засобів сигналізації та зв'язку, якщо це створило небезпеку для життя людей або настання інших тяжких наслідків (ч. 1 ст. 276)</i></p>
---	---

Для правильної кваліфікації необхідно чітко встановити види предмету зазначеного складу злочину.

Залізничний транспорт охоплює загальну мережу залізниць, метрополітен, а також під'їзні колії великих підприємств, включені в загальну мережу залізниць. **Водний транспорт** – це морський і річковий транспорт за винятком різних маломірних суден (човни, байдарки тощо). До **повітряного транспорту** слід відносити різні літальні апарати (літаки, вертольоти, дирижаблі, планери тощо) незалежно від форми власності на них. Крім повітряних суден, предметом злочину є аеропорти, аеродроми, посадкові смуги, наземне устаткування й інші засоби, що забезпечують безпеку польотів.

Ураховуючи, що зазначена диспозиція є бланкетною, для з'ясування всіх ознак діяння необхідно звернутись до нормативно-правових актів, що встановлюють правила безпеки руху та експлуатації зазначених видів транспортних засобів, наприклад Повітряного кодексу України, закону України «Про транспорт», Правил польотів цивільних повітряних суден тощо.

Діяння в цьому злочині полягає: 1) у порушенні правил безпеки руху; 2) у порушенні правил експлуатації; 3) у недоброякісному ремонті технічних засобів транспорту. **Порушення правил безпеки руху** на залізничному транспорті може проявлятися в перевищенні швидкості руху, у прояві неухважності під час виконання маневрових робіт, у проїзді сигналу світлофора, що забороняє рух, та ін. На водному транспорті це порушення правил причалювання і швартування суден за відсутності постійного спостереження за станом водного шляху, неправильне розходження із зустрічними суднами тощо. На повітряному транспорті це порушення правил посадки літальних апаратів, недотримання встановлених маршрутів і висоти польоту, перевищення швидкості під час посадки тощо. **Порушення правил експлуатації транспорту** полягає в недотриманні габаритів, порядку укладання вантажів та їхнього закріплення, у недотриманні рекомендованих вимог до технічного стану засобів транспорту, окремих його механізмів тощо. Діяння може виражатися також у недоброякісному ремонті транспортних засобів, шляхів сполучення, споруд на них, засобів сигналізації та зв'язку (наприклад, слюсар по ремонту вагонів не усуває несправність гальмового обладнання, внаслідок чого створюється небезпека для життя людей). **Наслідками** цього злочину, передбаченого в ч. 1, є створення небезпеки для життя людей або настання інших тяжких наслідків. Наявність суспільно небезпечних наслідків необхідно ретельно встановлювати, оскільки зазначені поняття є оціночними, а їх ознаки кримінальне законодавство не розкриває.

Особливості кваліфікації суб'єктивної сторони полягає в тому, що діяння може бути вчинене з прямим умислом або через злочинну недбалість. Щодо наслідків вина може бути тільки необережною, у вигляді злочинної самовпевненості або недбалості. Для правильної кваліфікації треба враховувати, що суб'єктом злочину можуть бути тільки працівники залізничного, водного й повітряного транспорту, тобто суб'єкт є спеціальним.

Особливості кваліфікації за наявності кваліфікуючих ознак	<p>Кваліфікуючими ознаками є такі:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ті самі діяння, якщо вони спричинили потерпілому середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження або заподіяли велику матеріальну шкоду (ч. 2 ст. 276); • діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей (ч. 3 ст. 276)
---	--

Для визначення ступеня тяжкості тілесного ушкодження необхідно звернутись до Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, затверджених наказом МОЗ України від 17.01.1995 № 6.

Заподіяння в результаті вчинення цього злочину великої матеріальної шкоди є оціночним поняттям, що, безперечно, впливає на помилки кваліфікації, оскільки вартісні критерії великого розміру цієї шкоди законодавцем у статтях про транспортні злочини не встановлено.

Під загибеллю людей слід розуміти смерть двох або більше осіб. У випадку загибелі однієї особи, дії винного необхідно кваліфікувати за ідеальною сукупністю злочинів – ч. 1 ст. 276 та ч. 1 ст. 119 КК, оскільки ст. 276 взагалі не передбачає наслідку у вигляді смерті однієї людини.

Розмежування із суміжними складами злочинів		
	ст. 276 («Порушення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту»)	ст. 286 («Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами»)
Предмет	залізничний, водний, повітряний транспорт	транспортний засіб
Суб'єкт злочину	працівник залізничного, водного, повітряного транспорту	особи, які керують транспортним засобом

2. Кваліфікація порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК)

Загальні питання кваліфікації	Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особою, яка керує транспортним засобом, що спричинило потерпілому середньої тяжкості тілесне ушкодження (ч. 1 ст. 286)
-------------------------------	---

Учинення зазначеного злочину може здійснюватися лише в разі керування транспортним засобом. Відповідно до примітки до ст. 286 КК під **транспортними засобами** слід розуміти всі види автомобілів, трактори та інші самохідні машини, трамваї і тролейбуси, а також мотоцикли та інші механічні транспортні засоби.

Загальне поняття механічного транспортного засобу визначено у п. 1.10 Правил дорожнього руху (далі – ПДР): це транспортний

засіб, що приводиться в рух з допомогою двигуна. Цей термін поширюється на трактори, самохідні машини й механізми, а також тролейбуси та транспортні засоби з електродвигуном потужністю понад 3 кВт. Серед **автомобілів** є вантажні та легкові, машини спеціального призначення й автобуси. **Трактори** – це гусеничні або колісні самохідні машини, призначені для перевезення вантажів, а також виконання різноманітних робіт – сільськогосподарських, будівельних, лісових тощо. **Інші самохідні машини** призначено для будівельних, дорожніх, сільськогосподарських та інших робіт – це грейдери, комбайни, бульдозери, крани, екскаватори. **Трамваї й тролейбуси** (пасажирські, вантажні, ремонтні) належать до міського електротранспорту. **Мотоцикли** (дорожні, спортивні, спеціального призначення) можуть бути з боковим причепом та без нього. Вони повинні мати двигун з робочим обсягом 50 куб. см і більше. Сюди також слід відносити мотоколяски та інші транспортні засоби, дозволена максимальна маса яких не перевищує 400 кг. До **інших механічних транспортних засобів**, які приводяться в рух за допомогою двигуна, належать різні всюдиходи, аеросани, амфібії й інші. Відповідно до п. 1.10 ПДР **мопед** – це двоколісний транспортний засіб, який має двигун з робочим обсягом до 50 куб. см або електродвигун потужністю до 4 кВт. Таким чином, мопеди та скутери, також є предметами злочинів, передбачених ст. 286, 287, 289, 290 КК.

У разі порушення правил безпеки руху водіями велосипедів, моторних човнів та катерів або пішоходами, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, такі дії кваліфікуються за ст. 291 КК.

Важливо зазначити, що диспозиція ст. 286 КК є бланкетною. Тому необхідно ретельно з'ясувати, у чому саме полягає назване у статті порушення; норми яких правил, інструкцій чи інших нормативних актів не додержано, чи існує причинний зв'язок між цими порушеннями та передбаченими законом суспільно небезпечними наслідками. Таким чином, у разі притягнення до кримінальної відповідальності, необхідно не тільки давати загальне посилання на пункт ПДР, але й конкретизувати діяння, що порушили певне правило. Особливо це актуально, якщо водій порушив правило, сформульоване за допомогою оціночних понять, наприклад «під час вибору в установлених межах безпечної швидкості руху водій повинен ураховувати дорожню обстановку, а також особливості вантажу, що перевозиться, і стан транспортного засобу, щоб мати змогу постійно контролювати його рух та безпечно керувати ним» (п. 12.1 ПДР).

Відповідно до роз'яснень постанови ПВСУ від 23.12.2005 № 14 «Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення

на транспорті» (далі – Постанова) порушення правил безпеки дорожнього руху та порушення правил експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, є самостійними діяннями. **Порушення правил безпеки дорожнього руху** може полягати в перевищенні швидкості, порушенні правил обгону, об'їзду перешкод, проїзду перехрестя, користування світловими приладами, буксирування тощо. **Порушення правил експлуатації** транспорту може полягати в недотриманні водієм технічних умов експлуатації (несправності гальмової системи, рульового керування, зовнішніх світлових приладів), у порушенні порядку перевезення пасажирів, у неправильному завантаженні, укладанні і закріпленні вантажів тощо. Зазначені порушення перебувають у тісному зв'язку із забезпеченням безпеки дорожнього руху.

Диспозиція статті свідчить, що порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту може бути вчинено лише особою, **яка керує транспортним засобом**. Щоб уникнути помилки, необхідно з'ясувати характер учиненого діяння.

Так, власник автомобіля гр. Н. ремонтував машину і попросив свого знайомого гр. А., що сидів на пасажирському місці, ввімкнути запалювання, що той і виконав. Автомобіль раптово почав рух та приїхав гр. Н. до стіни гаражу. Від отриманих ушкоджень гр. Н. помер на місці. У цьому випадку діяння учасників ситуації не регламентуються Правилами безпеки дорожнього руху. Необережне поводження з автомобілем сталося не в процесі руху, тому не можна казати про порушення правил експлуатації транспортного засобу. Гр. А. в цьому випадку діяв необачно, знехтував нормами загальної безпеки, усвідомлюючи, що автомобіль є джерелом підвищеної небезпеки, тому повинен нести відповідальність за ст. 119 КК України.

Гр. К. звернулася із проханням до гр. М. навчити її водінню, на що гр. М. погодився. Гр. К. сіла за кермо автомобіля, а гр. М. – на пасажирське місце. Гр. М. разом з гр. К. тиснув на педалі, перемикав режими швидкості, притримував кермо. У процесі руху вони не помітили пішохода, яких завершував перехід вулиці, і вчинили наїзд на нього, в результаті якого той помер. У цьому випадку гр. К. та гр. М. фактично разом керували автомобілем й обидва обґрунтовано були засуджені за ст. 286 КК України. Якщо б гр. М. тільки давав поради гр. К. щодо керування, його не можна було б вважати особою, що керує автотранспортом.

Під час експлуатації самохідних машин виникає необхідність відмежування ст. 286 КК від суміжних складів. Для правильної кваліфікації вихідним положенням є те, що порушення правил технічної експлуатації транспорту, техніки безпеки під час проведення робіт (ремонтних, сільськогосподарських, вантажно-розвантажувальних тощо) посягають на інші об'єкти (життя та здоров'я людини, безпеку виробництва, умов праці тощо) й не можуть кваліфікуватися за ст. 286 КК.

Так, гр. Д., керуючи трактором у стані алкогольного сп'яніння, виконував роботу по закладанню та трамбівці силосу. Під час чергового розвантаження автомашини із силосом за допомогою волокуші з тросом, закріпленим до передньої частини трактора, гр. Д. повів його вперед і наїхав на гр. Ж., яка в цей час відчіпляла трос від трактора. Від заподіяних ушкоджень гр. Ж. померла. Кримінальна відповідальність за ст. 286 КК настає за порушення правил безпеки руху транспорту. Що ж стосується цього випадку, то порушення було допущено хоча і під час руху транспортного засобу, але під час виконання сільськогосподарських робіт. Гр. Д. порушив правила охорони праці та техніки безпеки, але оскільки він не є службовою особою й не може нести відповідальність за ст. 271 КК, його дії слід кваліфікувати за ст. 119 КК як вбивство з необережності.

Треба зазначити, що відповідальність за ст. 286 настає незалежно від місця, де були допущені порушення правил безпеки дорожнього руху чи експлуатації транспорту, правил водіння або експлуатації машини (на магістралі, шосе, вулиці, залізничному переїзді, полі, території підприємства, у дворі тощо). Це стосується й випадків, коли зазначені правила було порушено під час виконання з допомогою транспортних засобів різних робіт (дорожніх, сільськогосподарських, будівельних та ін.).

Якщо трактор або інша самохідна машина використовувались як транспортний засіб, то вчинений водієм через неухважність наїзд на потерпілого є порушенням правил безпеки руху, а не правил охорони праці.

Так, судим за ч. 2 ст. 286 КК був засуджений гр. К., якого визнано винним у порушенні Правил дорожнього руху, що потягло за собою заподіяння смерті гр. О. Гр. К. возив пісок на тракторі з причепом, увечері він зустрівся із своєю знайомою гр. О., з якою розпили вино, після чого вирішили поїхати на тракторі додому. По дорозі гр. О. попросила зупинити трактор і вийшла з кабіни. Скориставшись зупинкою, гр. К. вирішив тут же, на дорозі, розвантажити пісок, що залишився в кузові причепа. Не впевнившись у безпеці руху, гр. К. рушив трактор вперед і наїхав на гр. О. Суд зазначив, що гр. К. вчинив наїзд на потерпілу не під час роботи трактора як механізму, а під час його використання як транспортного засобу. Він почав рух, не впевнившись, що поряд нікого немає, чим порушив Правила дорожнього руху. Наїзд на потерпілу вчинено не на об'єкті під час роботи, а на дорозі під час руху трактора як транспортного засобу, тому дії гр. К. слід кваліфікувати за ч. 2 ст. 286 КК.

Для правильної кваліфікації необхідно враховувати, що кримінальна відповідальність за ст. 286 КК настає тільки в тих випадках, коли порушення правил безпеки руху або експлуатації транспортних засобів спричинило заподіяння наслідків, прямо передбачених у диспозиції цієї статті. В іншому разі такі дії підпадають під ознаки адміністративного правопорушення або цивільного delікту.

Відповідно до ч. 1 ст. 286 КК суспільно небезпечними наслідками є спричинення потерпілому середньої тяжкості тілесного

ушкодження, (ознаки тілесного ушкодження середньої тяжкості див. у розділі «Кваліфікація злочинів проти життя та здоров'я особи»).

Найбільш складним питанням у кваліфікації цього виду злочину є визначення причинного зв'язку між порушенням особою, що керує транспортним засобом, правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту та передбаченими диспозицією статті суспільно небезпечними наслідками.

Треба наголосити, що встановлення факту порушення водієм ПДР ще не говорить про наявність причинного зв'язку між порушенням та наслідками. Протиправна поведінка водія лише в тому випадку може бути визнана причиною суспільно небезпечного результату, якщо вона не тільки передувала йому у часі, але й була необхідною умовою його настання, тобто умовою, за відсутності якої зазначені наслідки взагалі могли не статися. Таким чином, у разі вчинення злочинів цього виду причинний зв'язок може бути як прямим, так і непрямым (опосередкованим).

Так, водій гр. А. вночі не перемикнув фари на близький світ при зустрічному транспорті та осліпив водія гр. Б., який виїхав на лінію без путьового листа. Останній різко загальмував, і водій гр. В., що рухався за ним упритул, вдарився в його машину. Виникає питання, хто винен у цій аварії? Якщо розглядати цей приклад з точки зору прямого причинного зв'язку, то винним є водій гр. В., тому що його дії були і останніми у часі, і безпосередньо призвели до аварії. Однак аналіз діянь кожного з учасників ДТП дозволяє зробити інший висновок. Учинене водієм гр. А. порушення перебуває у причинному зв'язку з наслідками, тому що саме воно є причиною аварії. Якщо б водій гр. А. відповідно до правил безпеки дорожнього руху перемикнув фари на близьке світло, він не осліпив би водія гр. Б., а той, у свою чергу, не загальмував. Діяння водія гр. В., який у стані засліплення різко загальмував, відповідають Правилам, а виїзд його на маршрут без путьового листа не можна визнати необхідною умовою настання результату. Тому причинного зв'язку між учиненим ним порушенням та подальшою аварією немає. Порушення встановлених правил водієм гр. В. перебуває у причинному зв'язку з результатом, що настав. Якщо б він, дотримуючись правил, тримав необхідну дистанцію від транспорту, що рухається попереду, то навіть у разі порушень якихось пунктів правил водія гр. А. та гр. Б. аварії би не сталося. Таким чином, у зазначеному прикладі причиною аварії є порушення правил з боку водіїв гр. А. та гр. В.

У випадках, коли передбачені ст. 286 КК суспільно небезпечні наслідки настали через порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту двома або більше водіями транспортних засобів, необхідно з'ясувати характер порушень, які допустив кожен із них, а також чи не було причиною порушення зазначених правил одним водієм їх недодержання іншим і чи мав перший можливість уникнути дорожньо-транспортної події та її наслідків. При цьому треба мати на увазі, що за певних умов виключається кримінальна

відповідальність особи, яка порушила ПДР вимушено через створення аварійної ситуації іншою особою, котра керувала транспортним засобом.

Для уникнення помилок кваліфікації необхідно пам'ятати, що кримінальна відповідальність за ст. 286 КК настає тільки за наявності вини, тобто у випадку, коли водій транспортного засобу за відповідних обставин передбачав або міг передбачити виникнення небезпечної ситуації. Порушення правил може бути вчинене з прямим умислом або зі злочинною недбалістю. До наслідків ставлення може бути тільки необережним (злочинна самовпевненість або недбалість). Особа, яка керує транспортним засобом, в усіх випадках зобов'язана, повинна передбачати можливість настання таких наслідків. Тому, щоб визнати наявність вини у діях такої особи, необхідно встановити, чи могла ця особа за конкретних обставин передбачити можливість настання злочинних наслідків.

Певні труднощі кваліфікації виникають під час встановлення суб'єкти цього злочину. Ним визнають особу, яка керує транспортним засобом, незалежно від того, чи має вона на це право й чи вміє вона нею керувати.

Так, за загальним правилом за аварію, яку вчинив учень, до відповідальності притягується особа, яка навчає водінню, тобто інструктор. Винятком є випадки, коли учень свідомо ігнорує вказівки інструктора та грубо порушує ПДР. У цих випадках відповідальність несе учень.

Особливості кваліфікації за наявності кваліфікуючих ознак	Кваліфікуючими ознаками є такі:
	<ul style="list-style-type: none"> • ті самі діяння, якщо вони спричинили смерть потерпілого або заподіяли тяжке тілесне ушкодження (ч. 2 ст. 286); • діяння, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони спричинили загибель кількох осіб (ч. 2 ст. 286)

Окремі питання кваліфікації порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту за наявності кваліфікуючих ознак відзначено у роз'ясненнях ПВСУ.

1. Відповідальність за ч. 2 ст. 286 КК настає лише за умови, що винна особа внаслідок порушення певних правил спричинила з необережності потерпілому **тяжке тілесне ушкодження** або його **загибель**. Якщо ж, порушуючи відповідні правила й усвідомлюючи суспільно небезпечний характер своїх дій, винний передбачав суспільно небезпечні наслідки й бажав або свідомо припускав їх настання, ці дії необхідно кваліфікувати за статтями КК, в яких встановлено відповідальність за умисні злочини проти життя та здоров'я особи.

2. **Загибеллю кількох людей** (ч. 3 ст. 286 КК) є смерть хоча б двох потерпілих, що настала внаслідок порушення особою правил

безпеки дорожнього руху чи експлуатації транспорту, правил водіння або експлуатації машини під час однієї дорожньо-транспортної події. У разі загибелі двох людей під час різних дорожньо-транспортних подій винна особа має відповідати за ч. 2 ст. 286 КК.

3. Порушення особою правил безпеки дорожнього руху чи експлуатації транспорту, яке спричинило наслідки, передбачені різними частинами ст. 286 КК, слід кваліфікувати як один злочин за тією частиною цієї статті, яка передбачає більш тяжкі наслідки.

4. Якщо ж наслідки, зазначенні у різних частинах ст. 286 КК, були спричинені двома або більше порушеннями, винна особа має нести відповідальність за сукупністю злочинів, передбачених цими нормами.

5. Порушення особою правил безпеки дорожнього руху чи експлуатації транспорту, правил водіння або експлуатації машини й подальше залишення потерпілого від такого злочину без допомоги слід кваліфікувати за наявності до того підстав за сукупністю злочинів, передбачених відповідними частинами ст. 286 та відповідною частиною ст. 135 КК.

Розмежування із суміжними складами злочинів		
	ст. 286 («Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами»)	ст. 415 («Порушення правил водіння та експлуатації машин»)
Об'єкт злочину	безпека руху та експлуатації транспорту	встановлений порядок несення військової служби
Предмет злочину	транспортний засіб	бойова, спеціальна чи транспортна машина

Розмежування із суміжними складами злочинів		
	ст. 286 («Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами»)	ст. 291 («Порушення чинних на транспорті правил»)
Об'єктивна сторона	1) порушення правил безпеки дорожнього руху; 2) порушення правил експлуатації транспорту	1) порушення чинних на транспорті правил, що забезпечують рух; 2) порушення правил, норм, стандартів виготовлення, переобладнання, ремонту транспортних засобів

Суб'єкт злочину	особи, які керують транспортним засобом	пасажири, пішоходи, велосипедисти, погоничі й пастухи худоби, особи, які керують гужовим транспортом, здійснюють виготовлення та ремонт транспортного засобу тощо
-----------------	---	---

3. Кваліфікація випуску в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації (ст. 287 КК)

Загальні питання кваліфікації	Випуск в експлуатацію завідомо технічно несправних транспортних засобів, допуск до керування транспортним засобом особи, яка перебуває в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, або не має права на керування транспортним засобом, чи інше грубе порушення правил експлуатації транспорту, що забезпечують дорожній рух, вчинене особою, відповідальною за технічний стан або експлуатацію транспортних засобів, якщо це спричинило потерпілому середньої тяжкості тілесне ушкодження, тяжке тілесне ушкодження або його смерть (ст. 287 КК)
-------------------------------	---

Предметом злочину є транспортний засіб, ознаки якого були розглянуті під час аналізу ст. 286 КК.

Проблеми кваліфікації виникають під час визначення та розмежування різних видів суспільно небезпечних діянь, передбачених ст. 287 КК.

Так, **випуск в експлуатацію завідомо технічно несправного транспортного засобу** – це усна або письмова згода, розпорядження чи вказівка особи, відповідальної за технічний стан чи експлуатацію транспортних засобів на (про) використання у сфері дорожнього руху якогось із них з такими технічними несправностями, за яких його експлуатація відповідно до розд. 31 ПДР заборонена і які реально можуть потягти за собою суспільне небезпечні наслідки (несправні гальма, двигун або система керування, причіпний пристрій або зовнішні світлові прилади, зношені понад норму протектори шин тощо).

Так, технічну несправність, яка виключала можливість експлуатації у темну пору доби (відсутність освітлення), мав мотоцикл, що належав гр. С. Незважаючи на це, гр. С. передав свій мотоцикл гр. Т. для поїздки у село. Рухаючись по дорозі без освітлення в умовах недостатньої видимості, гр. Т. втратив орієнтування й виїхав на узбіччя, де вчинив наїзд на групу молоді, що поверталась у село. У цьому випадку гр. С. фактично дозволив гр. Т. експлуатувати завідомо технічно

несправний транспортний засіб, що, у свою чергу, через злочинну поведінку гр. Т. потягло за собою суспільне небезпечні наслідки. Тому гр. С. повинен нести відповідальність за ст. 287, а гр. Т. – за ст. 286 КК.

Допуском до керування транспортним засобом особи, яка перебуває у стані сп'яніння або не має права ним керувати, визнають усну чи письмову згоду, розпорядження або вказівку особи, відповідальної за технічний стан чи експлуатацію цього засобу, про його використання у сфері дорожнього руху таким водієм. Як допуск можна розглядати також мовчазну згоду, видачу маршрутного листа, передання ключів і документів або керма під час руху, невідсторонення водія від керування тощо.

Таким чином, водій чи власник транспортного засобу (уповноважена особа), який на порушення чинних правил передав керування ним особі, котра не мала або була позбавлена права керувати такими засобами взагалі чи засобом відповідної категорії, у разі спричинення зазначеними діями перелічених у ст. 287 КК наслідків несе відповідальність за цією статтею, а особа, яка фактично керувала транспортним засобом, – за ст. 286 КК.

Іншими грубими порушеннями правил експлуатації транспорту, що забезпечують дорожній рух, є грубе порушення режиму роботи водіїв, відсутність контролю за технічним станом транспортних засобів, надання дозволу на використання вантажного транспортного засобу, не обладнаного належним чином для перевезення пасажирів, а також перевантаженого чи завантаженого з порушенням вимог ПДР, допуск до керування особою, яка перебуває під впливом лікарських препаратів, у стомленому або хворобливому стані, тощо.

Склад злочину, передбачений ст. 287, є матеріальним, злочин є **закінченим з моменту** настання суспільно небезпечних наслідків (спричинення потерпілому середньої тяжкості тілесних ушкоджень, тяжкого тілесного ушкодження або смерті).

Для уникнення помилок кваліфікації необхідно враховувати, що ст. 287 КК може бути застосована лише за умови, що особа, відповідальна за технічний стан чи експлуатацію транспортних засобів, усвідомлювала наявність зазначених у цій статті обставин, які унеможливають експлуатацію таких засобів. До осіб названої категорії належать працівники підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, на яких законом або підзаконними нормативними актами покладено відповідальність за технічний стан чи експлуатацію транспортних засобів (завідувачі та начальники гаражів, інспектори безпеки руху, головні механіки тощо), а також власники та водії таких засобів, які дозволили іншим особам керувати останніми. Службові особи, які не є суб'єктами цього злочину, але внаслідок зловживання службовим становищем чи несумлінного виконання

своїх обов'язків сприяли настанню тяжких наслідків, з урахуванням конкретних обставин справи можуть нести кримінальну відповідальність за злочини у сфері службової діяльності.

Передання в порушення чинних правил керування транспортним засобом службовій особі, від якої водій залежить по службі, не звільняє останнього від відповідальності. Виняток становить випадок, коли зазначена службова особа чи працівник органу внутрішніх справ усунули водія від керування цим засобом.

Діяння не може бути кваліфіковане за ст. 287, якщо власник транспортного засобу передав його іншій особі не для керування (не для використання як транспортного засобу, наприклад віддав на ремонт до СТО).

4. Кваліфікація незаконного заволодіння транспортним засобом (ст. 289 КК)

Загальні питання кваліфікації	Незаконне заволодіння транспортним засобом (ч.1 ст. 289)
-------------------------------	--

Предметом злочину є транспортний засіб, ознаки якого були розглянуті під час аналізу ст. 286 КК. Відповідальність за угон залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна настає за ст. 278 КК.

Незаконне заволодіння транспортним засобом – це умисне, протиправне вилучення його з будь-якою метою у власника або законного користувача всупереч їх волі (з місця стоянки чи під час руху) шляхом запуску двигуна, буксирування, завантажування на інший транспортний засіб, примусового відсторонення зазначених осіб від керування, примушування їх до початку чи продовження руху тощо. Таке заволодіння може бути вчинене таємно або відкрито, шляхом обману чи зловживання довірою, із застосуванням насильства або погроз, тобто **спосіб** вчинення на кваліфікацію за ст. 289 КК не впливає, він має значення для встановлення кваліфікуючих ознак.

Важливу роль для правильної кваліфікації має встановлення **моменту закінчення злочину**. Це момент, коли транспортний засіб почав рухатись унаслідок запуску двигуна чи буксирування, а якщо заволодіння відбувається під час руху транспортного засобу – з моменту встановлення контролю над ним. Дистанція переміщення транспортного засобу й термін користування ним на кваліфікацію не впливають. Таким чином, проникнення в кабінку, гараж чи інше сховище, спробу запустити двигун або буксирувати транспортний засіб з метою заволодіння ним необхідно розглядати як замах на вчинення злочину й кваліфікувати з посиланням на ст. 15 КК.

Не буде складу злочину у діях особи, яка незаконно заволоділа транспортним засобом у стані крайньої необхідності, наприклад для того, щоб терміново доставити тяжко хвору людину до лікарні, приборкати стихійне лихо, усунути іншу небезпеку, яка загрожує людям, інтересам суспільства чи держави.

Варто підкреслити, що незаконність як ознаку заволодіння слід розуміти в тому значенні, що особа, яка вчинює це посягання, не має ні дійсного, ні уявного права щодо вилученого транспортного засобу. Таким чином, суб'єктом злочину не можна визнавати осіб, які є співвласниками або законними користувачами транспортного засобу, працівників підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, котрі без належного дозволу здійснили поїздку на закріпленому за ними транспортному засобі, а також службових осіб, наділених повноваженнями щодо використання чи експлуатації транспортних засобів. Така ж оцінка вчиненого поширюється на випадки використання транспортних засобів членами родини володільців автотранспорту або їх знайомими. Вони самовільно використовують транспортні засоби, спираючись на різні підстави, які, на їх погляд, дають дійсне або уявне право на такі дії (наприклад, власник раніше дозволяв керувати автомобілем або навчав керуванню тощо).

Так, водій гр. П., закінчивши роботу, поставив закріплений за ним автомобіль у гараж установи. Біля гаража він зустрів знайомих, з якими випив горілки, після чого знову відчинив гараж, вирішивши їхати додому згаданим автомобілем. Рухаючись по дорозі, він через алкогольне сп'яніння порушив правила безпеки дорожнього руху, внаслідок чого вчинив наїзд на пішохода, заподіявши йому смертельну травму. У цьому випадку гр. П. був притягнутий до кримінальної відповідальності за порушення правил безпеки руху та експлуатації транспорту за ч. 2 ст. 286 КК. Що ж стосується його дій, пов'язаних із самовільним використанням державного транспортного засобу без дозволу адміністрації, то вони не утворюють складу злочину, передбаченого ст. 289 КК.

Незаконне заволодіння транспортним засобом належить до злочинів із формальним складом, воно вчиняється тільки з прямим умислом, може здійснюватися з будь-якою метою, яка на кваліфікацію не впливає.

Відповідно до ч. 4 ст. 289 КК звільняється від кримінальної відповідальності судом особа, яка вперше вчинила дії, передбачені цією статтею (за винятком випадків незаконного заволодіння транспортним засобом із застосуванням насильства до потерпілого чи погрозою застосуванням такого насильства), але добровільно заявила про це правоохоронним органам, повернула транспортний засіб власнику й повністю відшкодувала завдані збитки.

Особливості кваліфікації за наявності кваліфікуючих ознак	Кваліфікуючими ознаками є такі:
	<ul style="list-style-type: none"> • ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або поєднані з насильством, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства, або вчинені з проникненням у приміщення чи інше сховище, або якщо вони завдали значної матеріальної шкоди (ч. 2 ст. 289); • дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або поєднані з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства, або якщо вони завдали великої матеріальної шкоди (ч. 3 ст. 289)

Окремі питання кваліфікації незаконного заволодіння транспортним засобом за наявності кваліфікуючих ознак відзначено у примітці до ст. 289 КК та роз'ясненнях ПВСУ.

1. Під повторністю слід розуміти вчинення таких дій особою, яка раніше вчинила незаконне заволодіння транспортним засобом або злочин, передбачений ст. 185, 186, 187, 189-191, 262, 410 КК. Таким чином, неодноразова спроба реалізації умислу (наприклад, спроба запуску двигуна низки транспортних засобів з метою заволодіння одним із них) не утворює повторності.

2. Заволодіння транспортним засобом за попередньою змовою групою осіб є таким у випадках, коли дві особи й більше заздалегідь, тобто до початку виконання дій, які становлять об'єктивну сторону злочину, домовилися про спільне його вчинення незалежно від того, хто з них керував цим засобом. Проте не підлягають кримінальній відповідальності особи, які не брали участі у вилученні транспортного засобу, але після заволодіння ним винною особою здійснили поїзду на ньому. Таким чином, визнаючи особу винною у злочині, вчиненому за попереднім зговором групою осіб, необхідно довести, що причетні до злочину особи заздалегідь домовились про спільні дії, й кожна з них здійснила якусь частину дій для досягнення злочинного результату.

3. Під насильством, що не є небезпечним для життя та здоров'я особи, слід розуміти нанесення ударів, побоїв, легких тілесних ушкоджень без короточасного розладу здоров'я або втрати працездатності, а також інші насильницькі дії, пов'язані з обмеженням або позбавленням волі, зв'язування тощо.

4. Під насильством, що є небезпечним для життя та здоров'я особи слід розуміти заподіяння легких тілесних ушкоджень з короточасним розладом здоров'я або короточасною втратою працездатності, заподіяння середньої тяжкості тілесного ушкодження, мордування, тортури, використання небезпечних для здоров'я та життя потерпілого засобів (вогню, струму, наркотичних або інших сильнодіючих речовин), викидання з транспортного засобу під час руху тощо.

5. Матеріальну шкоду слід визнавати значною в разі заподіяння реальних збитків на суму від 100 до 250 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а великою – на суму понад 250 таких мінімумів. Під час вирішення питання про те, чи були збитки реальними, необхідно виходити з положень п. 1 ч. 2 ст. 22 Цивільного кодексу України, де зазначено, що такими збитками є втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, що вона зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права. Якщо транспортний засіб не зазнав ніяких пошкоджень унаслідок незаконного заволодіння, його технічний стан не погіршився й відновлення він не потребує або сума відповідних витрат є меншою від зазначеної у п. 3 примітки до ст. 289 КК, така кваліфікуюча ознака, як заподіяння значної або великої шкоди, відсутня.

7. У випадках коли особа знищила транспортний засіб, яким незаконно заволоділа, чи призвела до такого стану, що він повністю втратив свою цінність, і його вже не можна використовувати за прямим призначенням, розмір реальних збитків дорівнює вартості автомобіля на день учинення злочину. Таким же чином треба вирішувати це питання, якщо транспортний засіб після незаконного заволодіння не знайдено. У разі пошкодження внаслідок дій винної особи окремих деталей, вузлів та агрегатів транспортного засобу розмір реальних збитків необхідно визначати, виходячи з вартості запасних частин і відновлювального ремонту.

Сукупність злочинів у разі вчинення незаконного заволодіння транспортним засобом трапляється у випадках нанесення тяжкого тілесного ушкодження (ч. 3 ст. 289 та ст. 121 КК), у разі вчинення умисного вбивства (ч. 3 ст. 289 та п. 6 або п. 9 ч. 2 ст. 115 КК); у разі порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту (ст. 289 та ст. 286 КК).

Розмежування із суміжними складами злочинів			
	ст. 289 («Незаконне заволодіння транспортним засобом»)	злочини проти власності (ст. 185 «Крадіжка», ст. 186 «Грабіж», ст. 187 «Розбій», ст. 190 «Шахрайство»)	ст. 410 («Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем ... засобів пересування, військової та спеціальної техніки...»)
Об'єкт злочину	безпека руху та експлуатації транспорту	право власності	встановлений порядок несення військової служби

Предмет	транспортний засіб	майно, право на майно	засоби пересування, військова та спеціальна техніка
Суб'єкт	загальний	загальний	спеціальний (військовослужбовець, військова службова особа)

Розмежування із суміжними складами злочинів		
	ст. 289 («Незаконне заволодіння транспортним засобом»)	ст. 278 («Угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна»)
Предмет злочину	транспортний засіб	залізничний рухомий склад, повітряне, морське, річкове судно
Об'єкт. сторона	незаконне заволодіння	угон або захоплення

5. Кваліфікація порушення чинних на транспорті правил (ст. 291 КК)

Загальні питання кваліфікації	Порушення чинних на транспорті правил, що забезпечують рух, а також правил, норм і стандартів виготовлення, переобладнання, ремонту транспортних засобів, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки (ст. 291)
-------------------------------	---

Порушення чинних на транспорті правил визначається умовами роботи цього виду транспорту. Таким чином, цей склад злочину передбачає відповідальність за порушення правил про охорону порядку та безпеки руху, які діють на залізничному, повітряному, водному, автомобільному, електричному й іншому транспорті. Шляхом дії або бездіяльності можуть бути також порушені правила, норми та стандарти виготовлення, переобладнання й ремонту транспортних засобів.

Діяння може також учинюватись у разі використання гужового транспорту, прогону худоби через залізничні колії, проїзду сільськогосподарських та інших машин через залізничні колії у невстановлених місцях, переходу вулиці чи дороги у невстановленому місці або на заборонений сигнал світлофора, порушення ПДР велосипедистами,

пішоходами або пасажирами; порушення правил безпеки руху та експлуатації під час керування маломірними суднами тощо. Усі згадані особи є повноправними учасниками дорожнього руху, і від їх поведінки залежить безпека на дорогах, і хоча вони безпосередньо не керують транспортним засобом, виключати їх із загальної системи «людина – автомобіль – дорога» не можна. Так, раптова поява пішохода на проїжджій частині змушує водія діяти у порушення норм ПДР. Ці дії часто викликаються крайньою необхідністю й призводять до тяжких наслідків. Пішохід-порушник і сам часто стає жертвою аварії.

Так, судом за ст. 291 КК правильно був засуджений гр. З. за те, що він, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, переходив проспект у невстановленому для переходу місці, створив своїми діями аварійну обстановку на проїжджій частині дороги. Водій автомобіля гр. Ж., що їхав по дорозі, не впорався з керуванням, збив гр. З., вийшов на тротуар, де була зупинка тролейбуса, і там вчинив наїзд на громадян. У результаті дві особи загинули, а сам З. отримав тяжкі тілесні ушкодження.

Порушення чинних на транспорті правил, що забезпечують рух, кваліфікується за ст. 291 КК тільки у випадку, якщо це порушення потягло за собою загибель людей (смерть хоча б однієї людини) або інші тяжкі наслідки. Як інші тяжкі наслідки розглядаються заподіяння хоча б одній особі тяжких тілесних ушкоджень або заподіяння середньої тяжкості тілесних ушкоджень кільком потерпілим.

Якщо порушення вказаними особами діючих на транспорті правил потягло за собою заподіяння інших наслідків, які в ст. 291 КК не згадані, то діяння кваліфікується за статтями КК України, які передбачають відповідальність за злочини проти життя та здоров'я особи.

Так, без урахування цих вимог закону були кваліфіковані дії гр. О., який вчинив злочин за таких обставин. Катаючись на катері й бажаючи продемонструвати перед дівчатами швидку їзду, він спрямував його у напрямку човна, на якому каталися гр. Т. і гр. П., розраховуючи біля човна своєчасно розвернутися. Але через відсутність досвіду гр. О. вчасно повернути не зміг, зіткнувся з човном і перекинув його. Дівчата потрапили під гвинт катера, і їм були заподіяні тяжкі тілесні ушкодження. Гр. О. був засуджений за необережне тяжке тілесне ушкодження (ст. 128 КК). Але така кваліфікація дій гр. О. є необгрунтованою, тому що ця стаття є загальною нормою, за допомогою якої здійснюється охорона здоров'я людей від заподіяння відповідної шкоди. Учинений гр. О. злочин стався внаслідок порушення ним чинних правил, що забезпечують рух під час керування маломірним судном, а заподіяні двом потерпілим тяжкі тілесні ушкодження належать до тяжких наслідків.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується необережною виною: особа передбачає можливість настання суспільно небезпечних

наслідків, але легковажно розраховує на їх відвернення або не передбачає можливості настання таких наслідків, хоча повинна була й могла їх передбачити.

Перелік питань для самоконтролю

1. Якими основні проблеми кваліфікації порушення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту?
2. У чому полягають особливості кваліфікації порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК)?
3. Назвіть основні проблеми кваліфікації випуску в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації (ст. 287 КК України).
4. У чому полягають особливості кваліфікації незаконного заволодіння транспортним засобом (ст. 289 КК)?
5. Які існують проблеми застосування норм у разі порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту двома або більше водіями транспортних засобів?

Список рекомендованої літератури

1. Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорт : постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 груд. 2005 р. № 14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-05>.
2. Правила дорожнього руху : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовт. 2001 р. № 1306 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001п>.
3. Ємельяненко В. В. Деякі питання кваліфікації незаконного заволодіння транспортним засобом / В. В. Ємельяненко // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – 2007. – № 2. – С. 200–204.
4. Коржанський М. Й. Кваліфікація автотранспортних злочинів / М. Й. Коржанський, В. А. Мисливий. – Київ : Юрінком, 1996. – 80 с.
5. Мисливий В. А. Злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту : монографія / В. А. Мисливий. – Дніпропетровськ : Юрид. акад. М-ва внутр. справ, 2004. – 380 с.
6. Практика судів України з кримінальних справ (2014–2015) / [уклад. В. І. Тютюгін] ; за заг. ред. В. Я. Тація. – Харків : Право, 2016. – 800 с.

ТЕМА 10

Кваліфікація злочинів проти громадського порядку та моральності

1. Кваліфікація масових заворушень (ст. 294 КК).
2. Кваліфікація хуліганства (ст. 296 КК).
3. Кваліфікація жорстокого поводження з тваринами (ст. 299 КК).
4. Кваліфікація ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію (ст. 300).
5. Кваліфікація сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією (ст. 303 КК).
6. Кваліфікація втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (ст. 304 КК).

1. Кваліфікація масових заворушень (ст. 294 КК)

Загальні питання кваліфікації масових заворушень	Організація масових заворушень, що супроводжувалися насильством над особою, погромами, підпалами, знищенням майна, захопленням будівель або споруд, насильницьким виселенням громадян, опором представникам влади із застосуванням зброї або інших предметів, які використовувалися як зброя, а також активна участь у масових заворушеннях (ч. 1 ст. 294)
---	--

Для кваліфікації цього злочину слід розуміти, що *організацією масових заворушень* є діяльність, по-перше, спрямована на підшукання і підготовку осіб для участі в масових заворушеннях, об'єднання натовпу, по-друге, керівництво такими діями, які спрямовані на збудження у людей негативного ставлення до законної влади, існуючого в державі правопорядку та громадської безпеки та на підбурювання натовпу до вчинення насильства над громадянами, погромів, підпалів, знищення майна, озброєного опору представникам влади, захоплення будівель або насильницького виселення громадян, по-третє, активна участь у масових заворушеннях.

На практиці способи здійснення організаційних дій можуть бути різними: скликання та звернення до натовпу, підготовка та розповсюдження листівок або інших друкованих видань, заклики до непокорі, вчинення опору представникам влади, оголошення звернень, у тому числі доведення до відома натовпу завідомо неправдивої інформації, підбурювання до погромів, розподіл ролей серед своїх прибічників, розробка планів дій натовпу з урахуванням настрою

людей, накопичених ними образ з визначенням винних у стані, що склався, і т. ін.

Для кваліфікації цього злочину важливе значення мають його **предмети**. До них слід відносити будь-яке майно, будівлі або споруди. У юридичній літературі до таких відносять будівлі та споруди, в яких безпосередньо працюють люди; приміщення, де людей може не бути, але від нормальної роботи апаратури, що в них міститься, залежить нормальна робота установи. Предметом злочину можуть бути і незаконні будівлі чи споруди, якщо в них міститься певне обладнання, що забезпечує нормальну роботу установи або організації, а також завершені споруди, куди мали в'їжджати для роботи працівники.

Активна участь у масових заворушеннях – це особиста, значна за характером діяння чи обсягом безпосередня участь у вчиненні будь-яких зазначених у диспозиції статті діянь, перелік яких є вичерпним.

Під насильством над особою розуміють усі можливі форми насильницьких дій – нанесення ударів, побоїв, тілесних ушкоджень, незаконне позбавлення волі та ін. Зазначені діяння охоплюються складом цього злочину (ч. 1 ст. 294), а у разі заподіяння тяжких тілесних ушкоджень вчинене кваліфікується за ч. 2 ст. 294 КК за ознакою «інші тяжкі наслідки» й додаткової кваліфікації не потребує.

Застосування насильства під час масових заворушень може здійснюватись і щодо представників влади чи громадян, які виконують свої громадські обов'язки. У такому випадку дії винних осіб потребують окремої оцінки й кваліфікації за сукупністю злочинів (ч. 3 ст. 345 КК, ч. 3 ст. 350 КК, ч. 3 ст. 377 КК та ін.).

У разі вчинення під час масових заворушень умисного вбивства (ст. 115 КК), посягання на життя певної категорії осіб (ст. 112, 348, 379, 400, 443 та ін.) чи згвалтування (ст. 152 КК) дії винних осіб потребують додаткової кваліфікації за відповідними кримінально-правовими нормами.

Погроми – це знищення чи руйнування приміщень, які займають державні, приватні чи громадські установи, підприємства й організації; пошкодження чи руйнування житла громадян. Ці дії можуть супроводжуватись насильством над людьми (працівниками установ, охороною та ін.). **Підпалами** є дії, які призводять до загоряння споруд чи майна (незалежно від того, встигли погасити пожежу чи ні, навіть коли об'єкт у такому разі залишився непошкодженим). **Знищенням майна** вважаються дії з приведенням його у повну непридатність для використання за цільовим призначенням. Унаслідок знищення майна воно перестає існувати або повністю втрачає свою цінність. Можуть бути й інші, крім погромів і підпалів, способи знищення майна, наприклад шляхом вибуху. **Захоплення будівель і споруд** – це протиправний насильницький доступ у приміщення та

його зайняття повністю або частково з метою перешкоджання чи виключення можливості їх використання законним власником чи користувачем за функціональним призначенням. Спосіб захоплення для кваліфікації значення не має. **Насильницьке виселення громадян** – протиправне й незаконне позбавлення їх права проживати в приміщенні, наданому їм, чи яке їм належало на законних підставах. **Опір представникам влади** полягає в активній протидії представникам влади, що мають право застосовувати примусові заходи до правопорушників (працівники міліції, СБУ, військові, вартові, депутати). При цьому опір, здійснюється із застосуванням як вогнепальної чи холодної зброї, так і інших предметів, які використовуються як зброя (палиці, каміння, металеві прути та ін.).

Правильна кваліфікація розглядуваного злочину нерозривно пов'язана з правильним визначенням його суб'єкту. Так, суб'єктами масових заворушень є лише їх організатори й активні учасники, яким виповнилось 16 років. У діях учасників натовпу, які були на місці вчинення масових заворушень пасивними спостерігачами подій (або у разі вчинення ними незначних порушень громадського порядку), складу злочину немає, і вони кримінальній відповідальності за ст. 294 КК не підлягають.

Для кваліфікації злочину як закінченого достатньо вчинення під час масових заворушень будь-якої дії, визначеної у диспозиції ч. 1 ст. 294 КК.

Особливості кваліфікації масових заворушень за наявності кваліфікуючих ознак	Кваліфікуючою ознакою є: • «ті самі дії, якщо вони призвели до загибелі людей або до інших тяжких наслідків» (ч. 2 ст. 294)
--	--

Масові заворушення будуть кваліфіковані за ознакою «загибель людей» у тому разі, коли загибель хоча б однієї особи є результатом дій, що утворюють масові заворушення.

До «інших тяжких наслідків» слід відносити заподіяння тяжких тілесних ушкоджень потерпілим, великої матеріальної шкоди, значну дезорганізацію роботи підприємств, установ чи організацій або транспорту тощо.

Розмежування із суміжними складами злочинів		
	ст. 294 («Масові заворушення»)	ст. 293 («Групове порушення громадського порядку»)
Предмет	Майно, будівлі, споруди	Для кваліфікації значення не має

Потерпілий	Громадяни, представники влади	Для кваліфікації значення не має
Діяння	Організація масових заворушень та активна участь у масових заворушеннях	Організація групових дій та активна участь у групових діях
Причинний зв'язок	Наявний за ч. 2 ст. 294 – загибель людей або інші тяжкі наслідки	Не охоплюється об'єктивною стороною формального складу злочину
Суспільно небезпечні наслідки	За ч. 1 ст. 294 (формальний склад) – не охоплюються об'єктивною стороною; за ч. 2 ст. 294 (матеріальний склад) – загибель людей або інші тяжкі наслідки	Для кваліфікації значення не має
Спосіб вчинення злочину	Учиняється натовпом шляхом насильства над особою, погромів, підпалів, знищення майна, захоплення будівель або споруд, насильницького виселення громадян, опір представникам влади	Вчиняється окремою групою людей, не супроводжується діями, що характеризують спосіб вчинення масових заворушень
Знаряддя вчинення злочину	Зброя або інші предмети, що використовувались як зброя	Для кваліфікації значення не має
Форма вини	Ч. 1 ст. 294 КК України – прямий або непрямий умисел, ч. 2 – умисел або необережність	Прямий або непрямий умисел

2. Кваліфікація хуліганства (ст. 296 КК)

Загальні питання кваліфікації хуліганства	Хуліганство, тобто грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом (ч. 1 ст. 296)
---	--

Для кваліфікації таких суспільно небезпечних діянь, що грубо порушують громадський порядок, як хуліганство, слід установити, що вони супроводжувались особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом.

ПВСУ в постанові від 22.12.2006 № 10 «Про судову практику у справах про хуліганство» визначає, що за ознакою **особливої зухвалості** хуліганством може бути визнано таке грубе порушення громадського порядку, яке супроводжувалось, наприклад, насильством із завданням потерпілій особі побоїв або заподіянням тілесних ушкоджень, знущанням над нею, знищенням чи пошкодженням майна, зривом масового заходу, тимчасовим припиненням нормальної діяльності установи, підприємства чи організації, руху громадського транспорту тощо, або таке, яке особа тривалий час уперто не припиняла.

Хуліганством, яке супроводжувалось **винятковим цинізмом**, можуть бути визнані дії, поєднані з демонстративною зневагою до загальноприйнятих норм моралі, наприклад із проявом безсоромності чи грубої непристойності, знущанням над хворим, дитиною, особою похилого віку або такою, яка перебувала у безпорадному стані, та ін.

Аналіз судової практики свідчить, що деякі суди часто не розрізняють поняття «особлива зухвалість» та «винятковий цинізм».

Так, Апеляційний суд Львівської області змінив вирок Галицького районного суду м. Львова від 28.09.2004., яким гр. Ж. було засуджено за ч. 1 ст. 296 КК, і виключив вказівку суду про те, що дії засудженого, крім особливої зухвалості, супроводжувалися ще й винятковим цинізмом, оскільки такий у діях засудженого був відсутній. Нахабне поводження, буйство, бешкетування винного, поєднане з насильством, були помилково розцінені судом як винятковий цинізм.

Крім того, для кваліфікації хуліганства важливе значення має встановлення ознаки явної неповаги до суспільства, про наявність якої свідчить нахабно виявлене зневажливе ставлення винної особи до громадського порядку та загальноприйнятих у суспільстві норм поведінки та моральності. Для цього першочергового значення набуває встановлення мотиву – явної неповаги до суспільства, яка може знаходити прояв у прагненні показати свою зневагу до існуючих правил і норм поведінки в суспільстві, у самоутвердженні за рахунок приниження інших осіб, нехтуванні їх правами та свободами, протиставленні себе решті громадян, суспільству, державі.

Слідчо-судова практика свідчить, що хуліганські мотиви – головна відмінна риса, особливість діянь, що кваліфікуються за ст. 296 КК. Вчинення подібних дій з інших, не хуліганських мотивів утворює інший злочин: у більшості випадків – злочин проти особи.

Так, судова колегія Верховного Суду України в ухвалі у справі гр. К. вказала, що заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у зв'язку

з тим, що потерпілий у грубій формі втрутився у суперечку між засудженим та його дружиною, кваліфікується як вчинення злочину на основі особистих неприязних стосунків, а не як хуліганство.

Кваліфікація хуліганства ускладнюється тим, що цей злочин слід відрізняти від цілої низки інших. Керуючись роз'ясненнями вищезазначеного ПВСУ, слід указати, що суди мають відрізняти хуліганство від інших злочинів залежно від спрямованості умислу, мотивів, цілей винного та обставин учинення ним кримінально караних дій.

Дії, що супроводжувалися погрозами вбивством, завданням побоїв, заподіянням тілесних ушкоджень, вчинені винним щодо членів сім'ї, родичів, знайомих і викликані особистими неприязними стосунками, неправильними діями потерпілих тощо, слід кваліфікувати за статтями КК, що передбачають відповідальність за злочини проти особи. Як хуліганство зазначені дії кваліфікують лише в тих випадках, коли вони були поєднані з очевидним для винного грубим порушенням громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства та супроводжувались особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом.

Хуліганство є злочином із формальним складом. Закінченням воно **вважається з моменту** вчинення дії, що грубо порушує громадський порядок.

<p>Особливості кваліфікації хуліганства за наявності кваліфікуючих ознак</p>	<p>Кваліфікуючими ознаками є такі:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ті самі дії, вчинені групою осіб (ч. 2 ст. 296); • дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони були вчинені особою, раніше судимою за хуліганство, чи пов'язані з опором представникові влади або представникові громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку, чи іншим громадянам, які припиняли хуліганські дії (ч. 3 ст. 296); • дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони вчинені із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень (ч. 4 ст. 296)
---	--

Окремі питання кваліфікації хуліганства за наявності кваліфікуючих ознак відзначено у роз'ясненнях вищезазначеного ПВСУ, де хуліганство визнають учиненим групою осіб і кваліфікують за ч. 2 ст. 296 КК у разі участі в злочинних діях декількох (двох і більше) виконавців незалежно від того, якою була форма співучасті (ст. 28 КК). Кваліфікація за цією ознакою дій осіб, які вчинили злочин за попередньою змовою або організованою групою, не виключає визнання зазначених обставин такими, що обтяжують покарання (п. 2 ч. 1 ст. 67 КК).

За ознакою вчинення хуліганства особою, раніше судимою за нього, дії винного кваліфікують за ч. 3 ст. 296 КК тоді, коли він на час учинення злочину мав не зняту чи не погашену судимість хоча б за однією з частин зазначеної статті.

Як опір представникові влади, представникові громадськості або іншим громадянам, які припиняли хуліганські дії (ч. 3 ст. 296 КК), слід кваліфікувати активну протидію особи, котра вчиняє хуліганство (відштовхування, завдання побоїв, заподіяння тілесних ушкоджень тощо) з метою позбавити зазначених осіб можливості виконати службовий чи громадський обов'язок з охорони громадського порядку. Такий опір охоплюється ч. 3 ст. 296 КК як кваліфікуюча ознака передбаченого нею злочину, а тому не потребує додаткової кваліфікації за частинами 2 і 3 ст. 342 цього Кодексу.

Якщо ж опір було вчинено після припинення хуліганських дій як протидію затриманню, він не може бути кваліфікуючою ознакою хуліганства, і відповідальність має наставати за сукупністю злочинів, передбачених відповідними частинами статей 296 і 342 КК.

У разі, коли опір представникові влади чи громадськості стався під час учинення дрібного хуліганства, винна особа підлягає, відповідно, кримінальній (за ч. 2 чи ч. 3 ст. 342 КК) та адміністративній відповідальності.

Вирішуючи питання щодо наявності в діях винної особи такої кваліфікуючої ознаки хуліганства, як застосування вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень (ч. 4 ст. 296 КК), слід урахувувати, що ця ознака є лише в тих випадках, коли винний за допомогою названих предметів заподіяв чи намагався заподіяти тілесні ушкодження або коли використання цих предметів під час учинення хуліганських дій створювало реальну загрозу для життя чи здоров'я громадян.

Вогнепальною зброєю вважаються будь-які пристрої заводського чи кустарного виробництва, призначені для ураження живої цілі за допомогою снаряда (кулі, дроби тощо), що приводиться в рух за рахунок енергії порохових газів чи інших спеціальних горючих сумішей, – усі види бойової та іншої стрілецької зброї військового зразка, спортивні малокаліберні пістолети, гвинтівки, самопали, пристосовані для стрільби пороховими зарядами газові пістолети, нарізна мисливська зброя, а також перероблена зброя (пристосована для стрільби кулями іншого калібру), в тому числі обрізи з гладкоствольної мисливської зброї.

До холодної зброї належать предмети, які відповідають стандартним зразкам або історично виробленим її типам, а також інші предмети, що спричиняють колючий, колючо-ріжучий, рубаючий, роздроблювальний чи ударний ефект (багнет, стилет, ніж, кинджал, арбалет,

нунчаки, кастет тощо), конструктивно призначені для ураження живої цілі за допомогою м'язової сили людини або механічного пристрою.

Спеціально пристосованими для нанесення тілесних ушкоджень слід визнати предмети, пристосовані винною особою для цієї мети наперед або під час учинення хуліганських дій, а заздалегідь заготовленими – предмети, які хоч і не зазнали якоїсь попередньої обробки, але ще до початку хуліганства були приготовлені винним для зазначеної мети.

Використання під час вчинення хуліганства ножів, які не належать до холодної зброї, інших предметів господарсько-побутового призначення, спеціальних засобів (гумового кийка, газових пістолета, балончика, гранати, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії), пневматичної зброї, сигнальних, стартових, будівельних пістолетів, ракетниць, вибухових пакетів, імітаційно-піротехнічних та освітлюваних засобів, що не містять у собі вибухових речовин і сумішей, а також інших спеціально пристосованих для нанесення тілесних ушкоджень знарядь злочину є підставою для кваліфікації дій винної особи за ч. 4 ст. 296 КК не тільки в тих випадках, коли вона заподіює ними тілесні ушкодження, а й тоді, коли ця особа за допомогою зазначених предметів створює реальну загрозу для життя чи здоров'я громадян.

Так, Шевченківський районний суд м. Львова, розглядаючи справу щодо обвинуваченої гр. К. за ч. 4 ст. 296 і ч. 2 ст. 263 КК за кваліфікуючою ознакою вчинення хуліганства із застосуванням холодної зброї, встановив, що вилучені в підсудної нунчаку вона взяла для самозахисту і тримала при собі в поліетиленовому пакеті. Під час учинення хуліганських дій вона їх не застосовувала. Тому суд її дії з ч. 4 ст. 296 КК пере кваліфікував на ч. 1 ст. 296 КК.

Застосування або спроба застосування предметів, підібраних на місці злочину, які не були спеціально пристосовані для нанесення тілесних ушкоджень, не дає підстав для кваліфікації дій винного за ч. 4 ст. 296 КК.

У разі вчинення хуліганства групою осіб за ч. 4 ст. 296 КК можуть бути кваліфіковані дії тих його учасників, які особисто застосували зброю або інший предмет, спеціально пристосований чи заздалегідь заготовлений для нанесення тілесних ушкоджень, а також тих осіб, які хоча самі й не застосовували зазначені знаряддя, але дали згоду чи в інший спосіб сприяли їх застосуванню іншими виконавцями цього злочину. Якщо один з учасників злочину застосував такі знаряддя без відома інших, то відповідальність за ч. 4 ст. 296 КК має нести лише він.

Під час вирішення питання про кваліфікацію дій винних осіб, які під час грубого порушення громадського порядку з мотиву явної неповаги до суспільства вчинили й інші злочини, передбачені різними статтями Особливої частини КК, судам слід виходити з положень ст. 33 КК.

Так, поєднана з хуліганством погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна щодо судді, народного засідателя чи присяжного, а також щодо їх близьких родичів у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною зі здійсненням правосуддя, має кваліфікуватися за сукупністю злочинів, передбачених ч. 1 ст. 377 і відповідною частиною ст. 296 КК.

У разі, коли хуліганські дії містять ознаки, передбачені різними частинами ст. 296 КК, одночасна їх кваліфікація за цими нормами закону може здійснюватись тільки за наявності реальної сукупності злочинів. Наприклад, хуліганство, що складалося з кількох епізодів, перший із яких характеризувався особливою зухвалістю, другий, крім того, – застосуванням зброї, а третій – опором представникові влади, необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених, відповідно, чч. 1, 3, 4 ст. 296 КК.

Хуліганські дії, поєднані з наругою над могилою, знищенням, руйнуванням чи псуванням пам'яток історії або культури, необхідно кваліфікувати за сукупністю вказаних злочинів.

Так, Новоодеський районний суд Миколаївської області вироком засудив гр. С. за ч. 2 ст. 296 КК за те, що він у групі з іншою особою на огороженій території братської могили загиблих воїнів відламав від історико-архітектурного пам'ятника Воїну-визволителю голову. Після цього умисно розбив два кам'яних стовпчики та секцію огорожі братської могили. Зазначені хуліганські дії підлягали додатковій кваліфікації ще й за ст. 297 КК (наруга над могилою).

Дії, пов'язані з публічною наругою над Державним Прапором України, Державним Гербом України або Державним Гімном України чи офіційно встановленим або піднятим прапором або ж гербом іноземної держави, підлягають кваліфікації за сукупністю злочинів, якими передбачено відповідальність за хуліганство та наругу над державними символами.

Розмежування із суміжними складами злочинів		
	ст. 296 («Хуліганство»)	ст. 293 («Групове порушення громадського порядку»)
Діяння	Насильство із заподіянням тілесних ушкоджень або знущання над особою, нанесення їй побоїв або мордувань, дії, пов'язані із знищенням чи пошкодженням чужого майна, зривом масового заходу, з порушенням нічного відпочинку людей, з тимчасовим припиненням нормальної діяльності підприємства, установи, організації чи громадського транспорту, прояви безсоромності, знущання над хворими, старими особами, які знаходяться в безпорадному стані	Відмова звільнити певну територію чи приміщення, припинити незаконні мітинги, демонстрації, пікетування, ігнорування розпоряджень адміністрації чи представників влади

Наслідки	Для кваліфікації значення не мають	Грубе порушення громадського порядку, тобто заподіяння останньому істотної шкоди що порушило норми чи правила поведінки й обстановку суспільного спокою, що ускладнило нормальну роботу чи відпочинок людей. Суттєве порушення громадського порядку, яке істотно порушило функціонування будь-якого виду транспорту, підприємства, установи чи організації (це може бути дезорганізація їх роботи, суттєве порушення графіку роботи, зрив чи зупинка на значний проміжок часу виробничого процесу тощо)
Місце вчинення злочину	Не є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони (це може бути будь-яке місце)	Громадське місце (транспорт, підприємство, установа чи організація тощо)
Обстановка вчинення злочину	Не є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони	Публічність
Знаряддя	Вогнепальна або холодна зброя чи інший предмет, спеціально пристосований або заздалегідь заготовлений для нанесення тілесних ушкоджень	Для кваліфікації значення не мають
Суб'єкт	Загальний суб'єкт (при досягненні 14-річного віку)	Спеціальний суб'єкт – організатори та активні учасники що досягли 16-річного віку
Кількість учасників	Вчинення злочину може здійснюватись як одноособово так і групою осіб	Вчиняється тільки окремою групою людей

Суб'єктів а сторона	Прямий умисел, хуліганський мотив (явна неповага до суспільства)	Прямий або непрямий умисел мотив не має значення для кваліфікації
Кримінальна відповідальність	Усі учасники хуліганський дій	Тільки організатори й активні учасники

3. Кваліфікація жорстокого поводження з тваринами (ст. 299 КК)

Загальні питання кваліфікації жорстокого поводження з тваринами	Жорстоке поводження з тваринами, що відносяться до хребетних, у тому числі безпритульними тваринами, що вчинене умисно та призвело до каліцтва чи загибелі тварини, а також нацькування тварин одна на одну чи інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, публічні заклики до вчинення діянь, які мають ознаки жорстокого поводження з тваринами, а також поширення матеріалів із закликами до вчинення таких дій (ч. 1 ст. 299)
---	---

Під час кваліфікації цього злочину слід установити наявність його предмету, що є обов'язковою ознакою об'єкту, без якого відсутній цей склад злочину. **Предметом** злочину є тварини, які мають кістковий хребет, головний та спинний мозок, кровоносну та нервову систему та належать до класу хребетних – ссавці, птахи, домашні, дикі, сільськогосподарські й такі, що перебувають як у стані дикої природи, так і в зоопарках, цирках або поряд з людиною, або є безпритульними. Виняток становлять лише гризуни та інші шкідники сільськогосподарських, лісових або мисливських угідь. Дія цієї норми не розповсюджується на випадки полювання у рамках встановлених правил або необхідного знищення тварин (ліквідація тварин хворих на сказ, інфекційні хвороби тощо, а також у разі використання їх для медичних експериментів чи забоїв домашніх тварин, якщо його здійснено з дотриманням відповідних правил).

Для кваліфікації діяння за ст. 299 КК не має значення, до якої кількості тварин було застосовано жорстоке поводження. Достатньо вчинення жорстоких дій стосовно однієї тварини (ч. 3 – стосовно 2-х і більше).

Об'єктивна сторона злочину характеризується як дією, так і бездіяльністю. **Жорстоке поводження з тваринами** це знущання над тваринами, в тому числі бездомними, що спричинило муки, завдало їм фізичні страждання, тілесні ушкодження, каліцтва або призвело до загибелі. **Нацькуванням тварин** одна на одну або на інших тварин вважається спонукання (командами, іншими прийомами) тварини, спрямовані на виклик ворожої реакції й нападу однієї тварини на іншу з метою завдати їй болю, травм, каліцтва і навіть смерті.

Для правильної кваліфікації цього злочину слід звернути увагу на його суб'єктивну сторону. Вона характеризується прямим умислом. Слід указати на ту особливість, що в разі нацькування тварин одна на одну обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони злочину є **хуліганський** чи **корисливий** мотиви. Як свідчать матеріали порушених за цією статтею кримінальних справ, частіше за все нацькування тварин одна на одну здійснюється саме з хуліганських мотивів.

Так, наприклад, громадянин гр. В., діючи за попередньою змовою з громадянином гр. К., з хуліганських мотивів, діючи аморально та негуманно щодо оточуючих, маючи намір, спрямований на заподіяння фізичного болю та страждань тваринам, які належать до хребетних, нацькували власних бійцівських собак породи «Пітбультер'ер» на безпритульну собаку шляхом надання команди про напад, спустивши при цьому своїх собак з повідків. Отримавши вказані команди, собаки бійцівської породи накинулись на безпритульну собаку та почали завдавати їй численні укуси тіла, що спричинили безпритульній собаці несуттєві з життям зміни в її організмі.

Слід мати на увазі, що у разі, коли вчинені дії грубо порушують громадський порядок, що супроводжується особливою зухвалістю, винятковим цинізмом, або скоєні за наявності інших кваліфікуючих ознак, вчинене слід кваліфікувати за сукупністю із відповідною частиною ст. 296 КК.

Злочин вважається **закінченим з моменту** вчинення будь-якого із зазначених діянь. Заподіяна шкода перебуває за межами складу злочину, але може бути врахована під час призначення покарання.

<p>Особливості кваліфікації жорстокого поводження з тваринами за наявності кваліфікуючих ознак</p>	<p>Кваліфікуючими ознаками є такі:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ті самі дії, вчинені у присутності малолітнього чи неповнолітнього (ч. 2 ст. 299); • дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені з особливою жорстокістю або у присутності малолітнього чи неповнолітнього, або щодо двох і більше тварин, або повторно, або групою осіб, або вчинені активним способом (ч. 3 ст. 299)
---	--

Кваліфікуючою ознакою згідно з ч. 2 ст. 299 КК є вчинення цього злочину у присутності малолітнього чи неповнолітнього, тобто

зазначені в законі діяння вчиняються в тому місці, де присутні одна чи кілька осіб, які не досягли 14-річного віку (малолітні), або особи неповнолітнього віку з 14 до 18 років. Важливим для кваліфікації є те, що винний має усвідомлювати малолітство або неповноліття хоча б одного з присутніх підлітків.

Як вчинене з особливою жорстокістю кваліфікується діяння, вчинене в особливо болючі способи, шляхом мордування, заподіяння травм, переломів кінцівок, хімічного та термічного впливу, а також шляхом позбавлення води, корму чи повітря.

Щодо двох і більше тварин злочин вважається вчиненим у тому випадку, коли здійснюється жорстоке поводження стосовно 2-х та більше тварин.

За ознакою повторності слід кваліфікувати дії винних осіб, якщо ними було вчинено будь-яку із зазначених в перших двох частинах статті дію хоча б у другий раз, при цьому не має значення їх послідовність та наявність судимості за раніше вчинений злочин.

Як учинене в активний спосіб жорстоке поводження з тваринами слід кваліфікувати в тому разі, якщо є сукупність інтенсивних і небезпечних дій, спрямованих на безпідставне і не обумовлене певною поведінкою тварин заподіяння їм фізичних страждань, каліцтва або таке, що призвело до їх загибелі.

4. Кваліфікація ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію (ст. 300 КК)

<p>Загальні питання кваліфікації ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію</p>	<p>Ввезення в Україну творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію, з метою збуту чи розповсюдження або їх виготовлення, зберігання, перевезення чи інше переміщення з тією самою метою або їх збут чи розповсюдження, а також примушування до участі в їх створенні (ч. 1 ст. 300)</p>
---	---

Для кваліфікації цього злочину слід точно встановити його предмет, з наявністю якого закон пов'язує посягання на основні засади моральності у сфері духовного та культурного життя суспільства.

Творами слід визнавати друковану продукцію (листівки, брошури, газети), натуралістичну фотопродукцію, в тому числі рекламну, ксерокопії, що пропагують культ насильства та жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію, в